

Eric-Emmanuel

Schmitt

Copilul lui Noe

roman

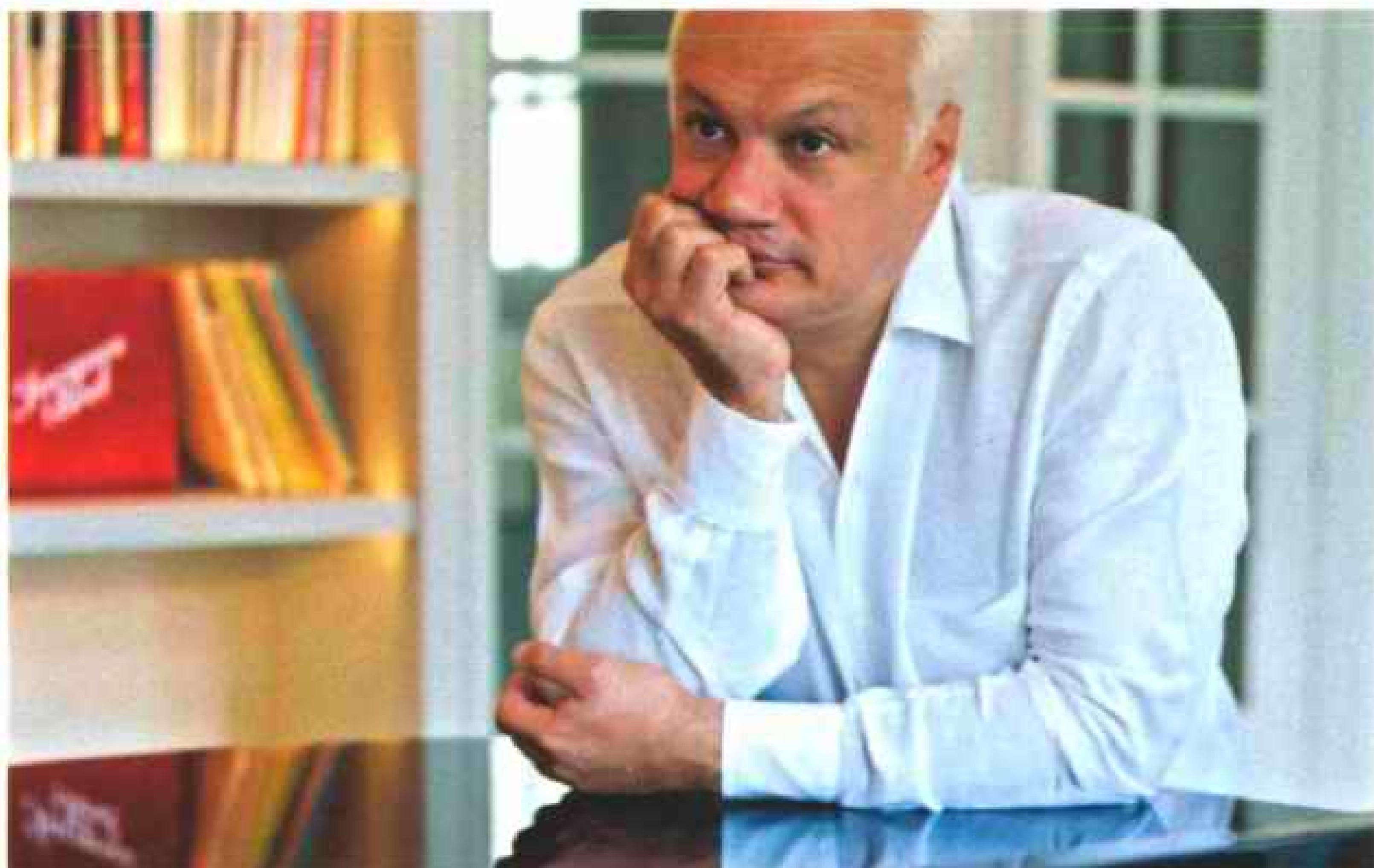

Traducere din franceză de Ileana Cantuniari

HUMANITAS
fiction

Seria de autor

Eric-Emmanuel Schmitt

Roman tradus în peste douăzeci de limbi

„Această poveste despre încercările tragice la care îi supune Istoria pe oameni vă va urmări multă vreme. Eric-Emmanuel Schmitt își confirmă extraordinarul talent și sfidează încă o dată barierele genurilor literare și ale filozofiei."

Lire

„Un roman plin de sensibilitate și de emoție."

L'Echo

„Din tenebrele Holocaustului, Eric-Emmanuel Schmitt a reușit să extragă o poveste luminoasă, plină de speranță."

Le Soir

Ilustrația copertei:
Felix Nussbaum, *Trei personaje* (detaliu).

Eric-Emmanuel Schmitt s-a născut la 28 martie 1960 la Lyon. În 1983 absolvă cursurile prestigioasei École Normale Supérieure din Paris cu o diplomă în filozofie. Trei ani mai târziu obține titlul de doctor în filozofie. Debutează în 1991 cu o piesă de teatru, *Noaptea la Valognes*. Îi urmează *Vizitatorul*, care îi aduce consacrarea și pentru care este distins cu trei premii Molière, *Variațiuni enigmatice*, *Libertinul* etc. În 1994 îi apare primul roman, *Secta egoiștilor*, dar scrie în continuare piese de teatru care fac săli pline atât în Franța, cât și în străinătate. În 2001 este recompensat de Academia Franceză cu Grand Prix du Théâtre pentru întreaga activitate. De același succes răsunător se bucură și romanele sale *Evanghelia lui Pilat* (2000), *Partea celuilalt* (2001), *Pe când eram o operă de artă* (2002), precum și eseul *Viața mea cu Mozart* (2005). Volumele care alcătuiesc *Ciclul invizibilului* – *Milarepa* (1997), *Domnul Ibrahim și florile din Coran* (2001), *Oscar și Tanti Roz* (2002) și *Copilul lui Noe* (2004) – s-au aflat luni întregi pe listele de bestselleruri din numeroase țări. Eric-Emmanuel Schmitt e și autorul a două volume de povestiri, *Odette Toulemonde și alte povestiri* (2006) și *Visătoarea din Ostende* (2007). I s-au decernat peste douăzeci de premii și distincții literare, iar în 2000 a primit titlul de Chevalier des Arts et des Lettres.

Belgia anului 1942. Cel de-al Doilea Război Mondial nu şi-a hotărât încă învingătorii. Evreii sunt siliţi să se ascundă sau să fugă, alternativa fiind lagărul nazist. Cei care nu reuşesc să se salveze încearcă măcar să-şi pună copiii la adăpost. Micuţul Joseph se numără printre copiii care trebuie să se ascundă. El învaţă să uite, să-şi anuleze identitatea, povestea, amintirile, familia. În internatul catolic unde este înscris pentru a i se pierde urma, Joseph îl întâlneşte pe părintele Pons, un om a cărui misiune va fi să-l ajute pe Joseph să nu-şi piardă nici speranţa, nici credinţa în existenţa Binelui. Asemenea lui Noe, părintele Pons salvează făpturile Domnului din faţa cataclismelor Istoriei. În catacombele bisericii catolice, el construieşte o Arcă a spiritului pentru Joseph: o sinagogă unde pot fi studiate Tora şi Cabala. Alături de părintele Pons, Joseph se va îmbarca într-o călătorie spre limanul vremurilor care se reaşază în matcă.

Raftul
Denisei

Seria de autor

Eric-Emmanuel Schmitt

Serie coordonată de
DENISA COMĂNESCU

Eric-Emmanuel Schmitt

Copilul lui Noe

Traducere din franceză de Ileana Cantuniari

HUMANITAS
fiction

Coperta de
ANGELA ROTARU

Redactor
ANDREEA RĂSUCEANU

EDITURA HUMANITAS FICTION
Piaţa Presei Libere 1, 013701 Bucureşti, România
tel. 021/408 83 73, fax 021/408 83 74
www.humanitas.ro

Comenzi CARTE PRIN POŞTĂ: tel./fax 021/311 23 30
C.P.C.E. — CP 14, Bucureşti
e-mail: cpp@humanitas.ro
www.librariilehumanitas.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
SCHMITT, ERIC-EMMANUEL
Copilul lui Noe / Eric-Emmanuel Schmitt ; trad.: Ileana Cantuniari. - Bucureşti : Humanitas Fiction, 2008
ISBN 978-973-689-231-8

I. Cantuniari, Ileana (trad.)

821.133.1-31=135.1

Pentru prietenul meu Pierre Perelmuter,
a cărui istorie a inspirat, în parte,
această povestire.

În memoria abatelui André,
vicar al parohiei Saint-Jean-Baptiste
din Namur,
și a tuturor Drepților Popoarelor.

Când aveam zece ani, făceam parte dintr-un grup de copii care, în fiecare duminică, erau scoşi la licitaţie.

Nu eram vânduţi: ni se cerea să defilăm pe o estradă pentru a găsi amatori care să ne ia. În public puteau să se afle la fel de bine adevăraţii noştri părinţi, întorşi în sfârşit din război, dar şi cupluri dornice să ne adopte.

În fiecare duminică, urcam pe estradă cu nădejdea că voi fi măcar recunoscut, dacă nu ales.

În fiecare duminică, la adăpostul curţii acoperite de la Vila Galbenă, aveam de făcut zece paşi ca să mă înfăţişez privirilor, zece paşi ca să obţin o familie, zece paşi ca

să nu mai fiu orfan. Primii pași nu mă făceau să depun cine știe ce efort, atât de mare era nerăbdarea care mă propulsa pe podium, dar îmi pierdeam energia la jumătatea parcursului, iar pe ultimul metru abia mai reușeam să-mi târăsc bietele picioare. Când ajungeam la capăt, ca la marginea unei trambuline, mă aștepta vidul. O tăcere mai adâncă decât o prăpastie. Printre șirurile acelea de capete, de pălării, de cranii și de cocuri, o gură trebuia să se deschidă ca să exclame: „Fiul meu!" sau: „El e! Pe el îl vreau! Îl adopt!" Cu degetele de la picioare crispate, cu trupul încordat în așteptarea acelui strigăt care m-ar fi smuls abandonului, verificam dacă îmi îngrijisem cum se cuvine ținuta.

Sculat cu noaptea în cap, țâșnisem din dormitorul comun spre lavabourile reci unde începusem să-mi frec pielea cu un săpun verde, la fel de tare ca o piatră, înduioșător de lung și zgârcit cu spuma. Mă pieptănasem de douăzeci de ori pentru a

mă asigura că părul îmi dă ascultare. Şi deoarece costumul meu albastru pentru mers la liturghie îmi rămăsese prea strâmt la umeri, prea scurt la încheietura mâinilor şi la glezne, mă făceam mic înăuntrul postavului aspru ca să ascund că acum crescusem.

În timpul aşteptării, nu ştii dacă trăieşti o plăcere sau un chin; te pregăteşti pentru un salt despre al cărui rezultat nu bănuieşti nimic. Oare vei muri? Vei fi oare aplaudat?

Desigur, încălţările mele arătau jalnic. Parcă erau două bucăţi de mucava borâtă. Mai multe găuri decât material. Spărturi legate cu sfoară de rafie. Un model aerisit, care permitea vântului şi frigului să intre şi-mi lăsa degetele de la picioare afară. Două hârburi care nu rezistaseră la ploaie decât din momentul în care le acoperiseră mai multe straturi de noroi. Singurul indiciu care permitea încălţărilor mele să treacă drept încălţări era că le purtam în picioare. Dacă

le-aş fi ţinut în mână, cu siguranţă că mi-ar fi fost arătat cu amabilitate drumul spre lada de gunoi. Poate că ar fi trebuit să-mi păstrez saboţii din cursul săptămânii ? Dar vizitatorii Vilei Galbene nu puteau remarca lucrul ăsta privind de jos ! Şi totuși ! Doar n-au să mă refuze din pricina încălţărilor ! Da' Leonard roşcovanul nu-și recăpătase părinţii deși umblase desculţ ?

— Te poţi întoarce în sala de mese, micul meu Joseph.

În fiecare duminică, speranţele mele mureau la auzul acestei fraze. Părintele Pons sugera că nici de data asta nu fusese să fie și că trebuia să părăsesc scena.

Stânga-mprejur. Zece pași ca să mă fac nevăzut. Zece pași ca să mă reîntorc în braţele durerii. Zece pași ca să redevin orfan. La capătul estradei, tropăia deja un alt copil. Coastele îmi striveau inima.

— Credeţi că am să izbutesc, părinte ?

— Ce anume, băiete ?

— Să-mi găsesc niște părinţi.

— Părinți ! Trag nădejde că adevărații *tăi* părinți sunt acum în afară de orice pericol și că-și vor face curând apariția.

Tot defilând astfel fără nici un rezultat, ajunsesem să mă simt copleșit de vinovăție. În realitate, ei erau cei care zăboveau să apară. Să se întoarcă. Dar era oare numai vina lor ? Și oare mai trăiau ?

Aveam zece ani. Cu trei ani în urmă, părinții mei mă încredințaseră unor necunoscuți.

De câteva săptămâni, războiul se încheiase. Odată cu el, se încheiase și timpul speranței și al amăgirilor. Noi, copiii ascunși, trebuia să ne întoarcem la realitate spre a afla, cu violența unei lovituri pe care-o primești în moalele capului, dacă mai aparțineam cumva unei familii sau dacă rămăseserăm singuri pe lume…

Totul începuse într-un tramvai.

Mama și cu mine traversam Bruxelles-ul, așezați în fundul unui vagon galben care scuipa scântei și scotea rägete din tabla învelișului. Eu credeam că scânteile venite de pe acoperiș erau cele care ne dădeau viteză. Pe genunchii mamei, învăluit în parfumul ei dulce, cuibărit la adăpostul gulerului ei de vulpe, lansat cu mare viteză prin mijlocul orașului cenușiu, nu aveam decât șapte ani, dar eram împăratul lumii: Înapoi, calicilor! Lăsați-ne să trecem! Mașinile se dădeau la o parte, șaretele se grăbeau, pietonii o luau la goană, iar conductorul era asemenea vizitiului unei calești imperiale în care ne aflam eu și mama.

Să nu mă întrebați cum era mama: poate oare cineva să descrie soarele de pe cer? De la mama veneau căldura, puterea, bucuria. Îmi amintesc mai curând de hainele pe care le purta decât de trăsăturile chipului ei. Lângă ea râdeam și niciodată nu mi se putea întâmpla nimic grav.

De aceea, când i-am auzit pe soldații germani urcând, nu m-am pierdut cu firea. M-am mulțumit să-mi joc rolul de copil mut, căci, după cum stabilisem cu părinții mei care se temeau să nu mă dea de gol accentul meu idiș, mă feream să vorbesc de îndată ce se apropiau uniformele de culoarea metalului coclit sau mantalele din piele neagră. În acel an 1942 trebuia să purtăm stele galbene, dar tata, croitor iscusit, reușise să ne confecționeze niște paltoane care ne permiteau să ascundem steaua și s-o scoatem la iveală numai când era nevoie. Mama le numea „stelele noastre căzătoare".

În vreme ce militarii discutau între ei fără să ne dea vreo atenție, am simțit-o pe

mama încordându-se și începând să tremure. Să fi fost instinctul? Prinsese cumva vreo replică revelatoare?

Atunci ea se ridică în picioare, îmi acoperi gura cu mâna și, la stația următoare, mă împinse în grabă pe scări în jos. Ajunși pe trotuar, am întrebat:

— Mai aveam până acasă! De ce ne-am oprit?

— O să hoinărim un pic, Joseph. Ce zici, vrei?

Eu voiam tot ce voia mama, chiar dacă mă chinuiam să mă țin după ea pe picioarele mele de copil de numai șapte ani, atât de tare grăbea dintr-odată mama pasul, care devenise mai sacadat decât de obicei.

Pe drum, îmi propuse:

— O să mergem să facem o vizită unei mari doamne, ce zici, vrei?

— Da. Cine e?

— Contesa de Sully.

— Cât e de înaltă?

— Cum ai spus?

— Mi-ai spus că e o mare doamnă...
— Voiam să spun că e nobilă.
— Nobilă?
În timp ce îmi explica de zor că un nobil era o persoană de obârșie înaltă care descindea dintr-o familie foarte veche, și că, fie și numai pentru noblețea sa, trebuia să-i arăți mult respect, mă conduse până în vestibulul unei superbe reședințe private unde ne ieșiră în întâmpinare toți servitorii.

Aici am fost dezamăgit, pentru că femeia care ne primi nu corespundea cu cea pe care mi-o închipuisem eu: deși coborând dintr-o „veche“ familie, contesa de Sully părea foarte tânără și, chiar dacă era o „mare“ doamnă de „înaltă“ obârșie, nu părea să aibă mai mult decât mine în înălțime.

Discutară iute, cu glas scăzut, apoi mama mă sărută, cerându-mi s-o aștept acolo până ce se va întoarce.

Micuța, tânăra și dezamăgitoarea contesă mă conduse într-un salon unde m-a

servit cu prăjituri şi cu ceai şi unde mi-a cântat diverse arii la pian. Confruntat cu înălțimea plafoanelor, abundența gustării și frumusețea muzicii, am acceptat să-mi reconsider poziția și, afundându-mă cu plăcere într-un fotoliu capitonat, am admis că era o „mare doamnă".

S-a oprit din cântat, a privit oftând orologiul, apoi s-a apropiat de mine, cu o cută de îngrijorare brăzdându-i fruntea.

— Joseph, nu știu dacă vei înțelege ce vreau să-ți spun, dar sângele nostru ne interzice să nu spunem copiilor adevărul.

Dacă ăsta era un obicei al nobililor, de ce mi-l impunea și mie ? Credea cumva că și eu eram nobil ? De altfel, eram oare ? Eu, nobil ? Poate... De ce nu ? Dacă, la fel ca ea, nu trebuia să fiu nici înalt, nici bătrân, aveam o șansă.

— Joseph, și tu, și părinții tăi sunteți în mare primejdie. Mama ta a auzit ceva despre niște arestări care vor avea loc în cartierul vostru. S-a dus să-l prevină pe tatăl

tău, dar și cât mai multe alte persoane cu putință. Mi te-a lăsat mie în grijă ca să te ocrotesc. Trag nădejde că se va întoarce. Asta e. Nădăjduiesc cu adevărat că se va întoarce.

Ei bine, eu aș fi preferat să nu fiu nobil în fiecare zi: adevărul mi se părea destul de dureros.

— Mama se întoarce întotdeauna. De ce nu s-ar întoarce?

— Ar putea fi arestată de poliție.

— Ce-a făcut?

— N-a făcut nimic. Ea este...

Aici, din pieptul contesei răzbătu un oftat lung, care îi făcu perlele colierului să se ciocnească între ele. Ochii i se umeziră.

— Ce este? am întrebat eu.

— Este evreică.

— Păi, da. Suntem cu toții evrei în familie. Și eu sunt, să știi.

Pentru că aveam dreptate, m-a sărutat pe amândoi obrajii.

— Și tu ești evreică, doamnă?

— Nu. Eu sunt belgiancă.

— La fel ca mine.

— Da. La fel ca tine. Și creștină.

— Creștină, asta înseamnă contrariul evreilor ?

— Contrariul evreilor înseamnă nazist.

— Creștinele nu sunt arestate ?

— Nu.

— Atunci e mai bine să fii creștină ?

— Depinde față de cine. Joseph, până se întoarce mama ta, hai să-ți arăt casa.

— Aha, vezi, și tu știi că o să se întoarcă !

Contesa de Sully mă luă de mână și mă conduse pe scările care se avântau spre etaj, ca să admir vaze, tablouri, armuri. În camera ei, am descoperit un perete întreg cu rochii atârnate de umerașe. Și la noi acasă, la Schaerbeek, trăiam printre costume, ață și stofe.

— Ești croitor, ca tata ?

Ea râse.

— Nu. Eu cumpăr toaletele pe care le realizează croitori ca tăticul tău. Că doar

trebuie și ei să lucreze pentru cineva, nu e așa?

Am dat din cap, dar i-am ascuns contesei faptul că în mod sigur nu de la noi își alesese ea veșmintele, căci nu văzusem niciodată haine atât de frumoase acasă la tata, toate acele catifele brodate, mătăsuri luminoase, manșete împodobite cu dantelă, nasturi care scânteiau ca niște bijuterii.

Apăru și contele care, după ce contesa îi descrise situația, mă privi cu atenție.

Înfățișarea lui se apropia mult mai tare de portretul unui nobil. Înalt, fin, bătrân – în orice caz, mustața îi dădea un aer venerabil –, mă măsura de la o asemenea înălțime, că am înțeles pentru cine înălțaseră așa de mult tavanele.

— Vino să mănânci împreună cu noi, copile.

Vocea lui era, cu siguranță, cea a unui nobil! O voce plină, groasă, gravă, de culoarea statuilor de bronz pe care cădea lumina lumânărilor.

În timpul cinei, m-am achitat cu politețe de inevitabila conversație, deși mă preocupa întrebarea asta legată de origine: eram sau nu nobil? Dacă cei doi Sully erau gata să mă ajute și să mă primească în casa lor, era cumva din pricină că aparțineam aceluiași neam ca și ei? Deci nobil?

În momentul în care am trecut în salon ca să bem ceai de flori de portocal, mi-aș fi putut formula întrebările cu glas tare, dar, de teama unui răspuns negativ, am preferat să mai trăiesc o vreme cu această nedumerire măgulitoare...

Probabil că adormisem când s-a auzit soneria. Când, din fotoliul în care zăceam amorțit, i-am văzut pe tata și pe mama ivindu-se pe palierul vestibulului, am înțeles pentru prima dată că erau diferiți. Cu umerii încovoiați în hainele lor cenușii, cu niște valize din carton în mână, vorbeau cu multă nesiguranță, neliniște, de parcă s-ar fi temut atât de noaptea din care veneau, cât și de gazdele strălucitoare cărora li se

adresau. M-am întrebat dacă nu cumva părinții mei erau săraci.

— E razie! Arestează pe toată lumea. Chiar și femeile și copiii. Familia Rosenberg. Familia Meyer. Laeger. Perelmuter. Toți...

Tata plângea. Mă simțeam jenat că vine să plângă, el, care nu plângea niciodată, în casa unor oameni precum cei din familia Sully. Ce însemna familiaritatea asta? Că eram nobili? Fără să mă mișc din fotoliul adânc în care mă credeau ațipit, îi observam și ascultam totul.

— Să plecăm... Să plecăm, da' unde? Ca să ajungi în Spania, trebuie să străbați Franța, care nu mai oferă nici o siguranță. Și fără acte false...

— Vezi, Mishke, zicea mama, ar fi trebuit s-o urmăm pe mătușa Rita în Brazilia.

— Cu taică-meu care era bolnav, nici gând!

— Acum e mort, Domnul să aibă grijă de sufletul lui.

— Da, e prea târziu.

Contele de Sully interveni și făcu un pic de ordine în discuția asta.

— O să am eu grijă de voi.

— Nu, domnule conte, soarta noastră nu contează. Pe Joseph trebuie să-l salvăm. Pe el mai întâi. Și doar pe el, dacă așa trebuie să fie.

— Da, întări și mama, pe Joseph trebuie să-l punem mai întâi la adăpost.

După mine, atâta considerație îmi confirma intuiția că eram nobil sau, în orice caz, eram nobil în ochii alor mei.

Contele îi liniști din nou.

— Desigur, am să mă ocup de Joseph. Am să mă ocup și de voi. Totuși va trebui să acceptați să vă despărțiți pentru o vreme de el.

— Josephélé, puiul meu…

Mama se prăbuși în brațele micuței contese care o bătu ușurel pe umeri. Spre deosebire de lacrimile tatei, care mă făcuseră să mă simt încurcat, ale ei îmi frângeau inima.

Dacă eram nobil, nu mai puteam pretinde că dorm! Am sărit cavalerește din fotoliu ca s-o mângâi pe mama. Cu toate astea, nu știu ce mi-a venit când am ajuns lângă ea, dar s-a întâmplat taman pe dos: m-am agățat de picioarele ei și m-am pus pe plâns mai dihai ca ea. Într-o singură seară, cei doi Sully au putut vedea tot tribul plângând! Cum să-i mai fi putut convinge acum că eram și noi nobili!

Încercând să creeze o diversiune, tata își deschise atunci valiza.

— Iată, domnule conte. Din moment ce nu voi putea niciodată să vă plătesc, vă dăruiesc tot ce posed. Acestea sunt ultimele mele costume.

Și ridică, agățate de umerașe, hainele, pantalonii și vestele pe care le confecționase. Le mângâia cu dosul palmei, cu gestul obișnuit pe care-l avea la prăvălie, o mângâiere rapidă care punea în valoare marfa, subliniind felul cum cădea stofa, supletea ei.

Mă simţeam uşurat că tata nu vizitase camera contesei odată cu mine și că fusese cruțat de vederea frumoaselor ei veșminte, altfel ar fi murit pe loc, fulgerat de rușine că îndrăznise să le arate unor persoane atât de rafinate niște articole atât de banale.

— Nu vreau să fiu plătit în nici un fel, prietene, spuse contele.

— Insist...

— Nu mă umili. Nu acționez din interes. Te rog, păstrează-ţi comorile, îţi vor fi poate de folos.

Contele numise costumele tatei „comori“ ! Ceva îmi scăpa. Oare mă înșelasem ?

Am fost conduși la ultimul etaj al reședinţei unde ne-au instalat într-o cameră mansardată.

Eram fascinat de cerul înstelat spre care dădea fereastra decupată în mijlocul acoperișului. Mai înainte, nu avusesem prilejul să contemplu cerul, căci, din apartamentul nostru de la subsol, nu întrezăream prin ferestruică decât pantofi, câini și papornițe.

Bolta universală, catifeaua aceea adâncă presărată cu diamante, mi se părea încununarea firească a frumuseții care strălucea la fiecare etaj al acelei locuințe nobile. Astfel, cei doi Sully nu aveau deasupra lor o clădire cu șase familii dimpreună cu progeniturile lor, ci mantia cerească și astrele care nu atârnau greu. Chiar că-mi plăcea să fiu nobil.

— Vezi tu, Joseph, îmi spuse mama, steaua aceea e steaua noastră. A ta și a mea.

— Cum se numește?

— Oamenii o numesc steaua păstorului, luceafărul; noi o s-o numim „steaua lui Joseph și a mamei".

Mama avea o pasiune să dea mereu alte nume stelelor.

Îmi puse mâinile peste ochi, mă răsuci, apoi îmi arătă cerul.

— Unde e? Poți să mi-o arăți?

În imensitatea aceea, am învățat să recunosc fără echivoc „steaua lui Joseph și a mamei".

Strângându-mă la piept, mama fredona un cântec de leagăn în idiș. De cum își termina cântecul, mă punea să-i arăt steaua noastră. Apoi iarăși cânta. Încercam din răsputeri să nu adorm, dornic să trăiesc acel moment cu toată intensitatea.

Tata, în fundul camerei, aplecat peste valize, își tot așeza și rânduia costumele bombănind. Printre două strofe pe care mama mi le susura la ureche, am avut puterea să-l întreb:

— Tăticule, ai să mă înveți și pe mine să cos?

Descumpănit, zăbovi cu răspunsul.

— Da, am stăruit eu. Mi-ar plăcea să fac și eu comori. Ca tine.

Se apropie de mine și, tocmai el, care era de obicei atât sever și de distant, mă strânse la piept într-o îmbrățișare lungă.

— Am să te învăț tot ce știu, Joseph. Și chiar și ce nu știu.

Probabil că, de obicei, barba lui neagră, aspră și înțepătoare îl supăra, căci se freca

adesea pe obraji și nu lăsa pe nimeni să i-o atingă. În seara aceea, fără îndoială că nu mai suferea de pe urma ei, așa că mi-a îngăduit să i-o pipăi plin de curiozitate.

— E plăcut, nu-i așa? murmură mama roșind, de parcă mi-ar fi făcut o confidență.

— Haide, haide, nu spune prostii, o certă tata.

Deși erau două paturi în încăpere, unul mare și unul mic, mama a stăruit să mă culc împreună cu ei în patul cel mare. Tata nu s-a opus prea tare. Devenise cu totul altul de când eram nobili.

Și acolo, uitându-mă la stelele care cântau în idiș, am dormit pentru ultima oară în brațele mamei.

Nu ne-am spus niciodată adio. Poate că asta s-a datorat înlănţuirii confuze de împrejurări? Poate că a fost dorinţa lor ca lucrurile să se petreacă astfel? Desigur că nu doreau să trăiască scena respectivă şi încă şi mai puţin să mă facă pe mine s-o trăiesc... Firul s-a rupt fără ca eu să-mi dau seama: au lipsit toată după-amiaza zilei următoare şi nu s-au mai întors niciodată.

De fiecare dată când îi întrebam pe conte şi pe minuscula contesă unde se aflau părinţii mei, răspunsul venea invariabil: „La adăpost".

Mă mulţumeam cu atât, căci energia mi-era absorbită de descoperirea unei noi vieţi: viaţa mea de nobil.

Când nu exploram singur cotloanele și ungherele acelei locuințe, când nu căscam gura la dansul femeilor de serviciu înhămate la diverse treburi, care la frecat argintăria, care la bătut covoare sau scuturat perne, îmi petreceam ore întregi în salon împreună cu contesa care mă ajuta să-mi perfecționez cunoștințele de limbă franceză, interzicându-mi orice expresie în idiș. Mă purtam cu atât mai docil cu cât mă îndopa cu prăjituri și cu valsuri la pian. Eram mai ales convins că dobândirea definitivă a statutului meu de nobil atârna de stăpânirea acestei limbi, desigur, ternă, cu cuvinte greu de pronunțat, mult mai puțin amuzantă și colorată decât a mea, dar dulce, echilibrată, distinsă.

În fața oaspeților, trebuia să le spun contelui și contesei „unchiule" și „mătușă", căci mă prezentau drept unul dintre nepoții lor olandezi.

Ajunsesem să cred eu însumi că așa și era, când, într-o dimineață, polițiștii au înconjurat casa.

— Poliţia! Deschideţi! Poliţia!

Nişte bărbaţi băteau cu violenţă în uşa din faţă, soneria părând să nu le fie de ajuns.

— Poliţia! Deschideţi! Poliţia!

În halat de mătase, contesa dădu buzna în camera mea, mă ridică și mă duse în braţe până la patul ei.

— Să nu te temi de nimic, Joseph, să răspunzi în franceză mereu, la fel ca și mine.

În timp ce poliţiștii urcau scara, ea începu să-mi citească o povestire, în vreme ce stăteau amândoi rezemaţi de perne, de parcă nimic nu s-ar fi întâmplat.

Cum intrară în cameră, ne aruncară o privire furibundă.

— Ascundeţi o familie de evrei!

— Scotociţi pe unde vreţi, spuse ea tratându-i de sus, cercetaţi pereţii, forţaţi încuietorile valizelor, ridicaţi paturile: oricum, nu veţi găsi nimic. În schimb, încă de mâine, vă garantez că veţi auzi vorbindu-se de mine.

— S-a făcut un denunţ, doamnă.

Fără să-și piardă cumpătul, contesa se indignă că poliția dădea crezare te miri cui, îi preveni că toată povestea asta n-avea să rămână fără urmări, că va ajunge până la palat din moment ce era intimă cu reginamamă, apoi îi anunță pe funcționari că greșeala asta grosolană avea să-i coste propria carieră, de asta puteau fi siguri!

— Iar acum cercetați! Cercetați odată!

În fața unei asemenea siguranțe dublate de indignare, șeful polițiștilor schiță deja un pas înapoi.

— Pot să vă întreb, doamnă, cine este acest copil?

— Nepotul meu. Fiul generalului von Grebels. E nevoie să vă înfățișez arborele nostru genealogic? Cred că vrei să te sinucizi, băiete!

După o percheziție care nu avu nici un rezultat, polițiștii plecară îngăimând o scuză după alta, și pleoștiți, și rușinați.

Contesa sări din pat. Cu nervii întinși la maximum, începu să plângă și să râdă în același timp.

— Tocmai mi-ai aflat unul dintre secrete, Joseph, unul dintre șiretlicurile mele femeiești.

— Care anume?

— Să acuzi în loc să te justifici. Să ataci când ești bănuit. Să muști mai degrabă decât să te aperi.

— E un lucru specific femeilor?

— Nu. Poți și tu să te servești de el.

A doua zi, cei doi Sully m-au anunțat că nu voi mai putea rămâne la ei, căci minciuna s-ar fi putut afla, în cazul unei anchete.

— Părintele Pons e cel care va veni și se va ocupa de tine. N-ai putea nimeri pe mâini mai bune. Va trebui să-i spui „părinte".

— Bine, unchiule.

— Nu-i vei spune „părinte" ca să lași să se creadă că ar fi tatăl tău, așa cum îmi spui mie „unchiule". Părintelui Pons toată lumea îi spune „părinte".

— Chiar și dumneavoastră?

— Chiar și noi. Este preot. Și noi, când ne adresăm lui, îi spunem „părinte". Polițiștii fac la fel. Soldații germani, de asemenea. Toată lumea. Chiar și cei care nu cred.

— Cei care nu cred că el este părintele lor?

— Chiar și cei care nu cred în Dumnezeu.

Eram foarte impresionat să întâlnesc pe cineva care era „părintele" lumii întregi sau care trecea drept asta.

— Părintele Pons, am întrebat eu, are vreo legătură cu piatra ponce?

Mă gândeam la piatra aceea plăcută și ușoară pe care, de câteva zile, mi-o aducea contesa la baie ca să-mi frec cu ea călcâiele și să dau jos pielițele moarte și întărite. Având forma unui șoarece, obiectul mă fascina prin faptul că plutea – nu te-ai aștepta la așa ceva din partea unei pietre – și că-și schimba culoarea de îndată ce se uda – de la alb-cenușiu la negru-antracit. Cei doi Sully izbucniră în râs.

— Nu înțeleg ce găsiți de râs, am zis eu, jignit. Poate că el e cel care a descoperit... sau născocit... piatra ponce. La urma urmei, cineva trebuie s-o fi făcut!

Încetând să mă mai ia peste picior, soții Sully dădură din cap.

— Ai dreptate, Joseph: ar putea să fie el. Totuși, n-are nici o legătură cu piatra.

Și totuși, când a sunat, apoi a intrat în palatul Sully, am știut imediat că despre el era vorba.

Omul, înalt, parcă îngust, dădea impresia că este alcătuit din două părți fără nici o legătură între ele: capul și restul. Trupul lui părea imaterial, înveșmântat într-un fel de stofă lipsită de relief, o robă neagră la fel de plată de parcă ar fi fost agățată de un umeraș, de sub care se iveau niște botine strălucitoare, care nu păreau să acopere nici un fel de gleznă. În schimb, capul ieșea în afară trandafiriu, cărnos, viu, proaspăt, inocent, ca un bebeluș care iese

din baie. Îţi venea să-l săruţi, să-l cuprinzi în palme.

— Bună ziua, părinte, spuse contele. Acesta e Joseph.

Îl contemplam încercând să pricep de ce chipul lui nu doar că mă surprindea, ci mai degrabă părea să-mi confirme ceva. Dar ce anume să-mi confirme ? Ochii lui negri mă priveau cu bunăvoinţă de sub cercul unor ochelari uşori.

Deodată mi s-a aprins beculeţul.

— N-aveţi păr pe cap ! am exclamat eu.

Zâmbi, şi l-am îndrăgit imediat.

— Mi-a căzut mult păr. Puţinul care mai creşte, îl rad.

— De ce ?

— Ca să nu pierd timp cu pieptănatul.

Am pufnit în râs. Aşa deci, el singur nu-şi dădea seama de ce era chel ? Era de-a dreptul caraghios... Soţii Sully se uitau la mine cu o înfăţişare întrebătoare. Nici ei nu pricepeau ? Trebuia să le spun eu ? În fine, mie mi se părea evident : părintele Pons

avea scăfârlia la fel de netedă ca o piatră pentru că trebuia să semene cu numele lui – Pierre Ponce!

Constatând că își manifestau în continuare mirarea, am simțit că se cuvenea să tac. Chiar dacă aveam să trec drept un imbecil...

— Știi să mergi pe bicicletă, Joseph?

— Nu.

Nu îndrăzneam să le mărturisesc motivul acestei infirmități: de la începutul războiului, din prudență, părinții mei îmi interziceau să mă joc pe stradă. Așadar, în materie de jocuri, eram mult în urma ștrengarilor de vârsta mea.

— Atunci am să te învăț eu, reluă părintele. Ai să încerci să stai la spatele meu. Prinde-te.

În curtea locuinței, străduindu-mă să mă ridic la înălțimea așteptărilor soților Sully, a fost nevoie de câteva încercări ca să izbutesc să mă țin pe portbagaj fără să cad.

— Să încercăm acum pe stradă.

Când am izbutit, contele și contesa s-au apropiat. M-au îmbrățișat iute.

— Pe curând, Joseph. O să venim să-ți facem o vizită. Atenție la Jacques Grăsanul, părinte.

Abia am avut timp să pricep că era vorba de un rămas-bun, că părintele și cu mine pedalam deja pe străzile din Bruxelles. Cum trebuia să-mi concentrez întreaga atenție ca să-mi mențin echilibrul, nu m-am putut lăsa în voia tristeții.

Sub ploaia fină care transformase asfaltul într-o oglindă uleioasă, înaintam cu repeziciune, înfiorați, clătinându-ne pe cei câțiva centimetri ai cauciucurilor.

— Dacă ne întâlnim cu Jacques Grăsanul, apleacă-te spre mine și vorbește-mi ca și cum ne-am cunoaște dintotdeauna.

— Cine e Jacques Grăsanul, părinte?

— Un trădător evreu care circulă într-o mașină a Gestapoului. Li-i arată naziștilor pe evreii pe care îi recunoaște ca să fie arestați.

Tocmai remarcasem o mașină închisă neagră care ne urma agale. Am aruncat o privire în spate și am zărit, în spatele par-

brizului, printre niște bărbați în mantale închise la culoare, un chip livid și transpirat care cerceta rapid cu ochii lui ca niște bile trotuarele de pe bulevardul Louise.

— Jacques Grăsanul, părinte!

— Iute, povestește-mi ceva. Nu se poate să nu știi niște istorii amuzante, Joseph!

Fără să-mi mai scotocesc mintea, am început să-mi înșir tot stocul de bancuri. N-aș fi crezut în vecii vecilor că îl vor distra atât de tare pe părintele Pons, care râdea cu poftă. Îmbătat brusc de succes, am început să mă hlizesc și eu, astfel că, atunci când mașina ne-a ajuns din urmă, eram deja mult prea amețit de succes ca să-i mai dau vreo atenție.

Jacques Grăsanul ne fixă cu o privire urâtă, lovindu-se ușor peste obrajii fleșcăiți cu o batistuță albă împăturită, apoi, dezgustat de bucuria noastră de viață, îi făcu semn șoferului să accelereze.

Puțin mai târziu, părintele Pons o coti pe o stradă alăturată, iar automobilul se

pierdu din vedere. Îmi jucam în continuare rolul de comic, când părintele Pons exclamă:

— Te implor, Joseph, oprește-te. Mă faci să râd în așa hal, că nu mai izbutesc să pedalez.

— Păcat. Așa n-o să mai aflați istoria celor trei rabini care încercau să meargă pe motocicletă.

La căderea nopții, noi ne aflam încă pe bicicletă. Părăsiserăm de mult orașul și străbăteam zona rurală unde copacii păreau acum negri.

Părintele Pons nu gâfâia, dar nici nu prea mai vorbea, mulțumindu-se să mă întrebe „E-n regulă?“, „Mai poți?“, „N-ai obosit, Joseph?“. Cu toate astea, pe măsură ce înaintam, aveam sentimentul că eram tot mai familiari, cu siguranță din pricină că brațele mele îl țineau pe după mijloc, capul mi se odihnea pe spatele lui și simțeam prin stofa groasă cum căldura

acelui trup subțire mă pătrundea încet. În sfârșit, o pancartă ne indică faptul că ajunsesem la Chemlay, satul părintelui Pons, iar el frână. Bicicleta scoase un nechezat, iar eu am căzut în șanț.

— Bravo, Joseph, ai pedalat bine! Treizeci și cinci de kilometri! Pentru început, e remarcabil!

M-am ridicat fără să îndrăznesc să-l contrazic pe părintele Pons. În realitate, spre marea mea rușine, nu pedalasem în cursul călătoriei, lăsasem numai să-mi atârne picioarele în gol. Existau cumva și alte pedale pe care nici măcar nu le observasem?

Își așeză bicicleta fără ca eu să mai am timp să verific și mă luă de mână. Am luat-o peste câmp până am ajuns la prima casă de la marginea satului Chemlay, o clădire scurtă și îndesată. Acolo, îmi recomandă să fiu cuminte, evită intrarea principală și ciocăni la ușa beciului.

Dinăuntru se ivi un chip.

— Intrați repede.

Domnişoara Marcelle, farmacista, închise iute uşa şi ne puse să coborâm cele câteva trepte care duceau la pivniţa luminată cu zgârcenie de o lampă cu ulei.

Domnişoara Marcelle obişnuia să-i înspăimânte pe copii, şi nici când se aplecă spre mine nu-şi rată efectul obişnuit: am fost pe punctul să ţip de repulsie. Să fi fost de vină penumbra? Luminatul de jos în sus? Domnişoara Marcelle semăna cu orice, numai cu o femeie nu; parcă ar fi fost un cartof aşezat pe un trup de pasăre. Chipul ei cu trăsături apăsate, neregulate, cu pleoape zbârcite, cu piele brună la culoare, pătată, lipsită de strălucire, aspră, semăna cu un tubercul pe care un ţăran tocmai l-a scos din pământ: o izbitură de hârleţ desenasc o gură subţire şi două mici excrescenţe, ochii; câteva fire de păr rar, alb la rădăcină, roşiatic la vârfuri, indica probabil că era vorba de renaşterea de primăvară. Ridicată pe picioarele-i slabe, adusă de spate, cu trunchiul alcătuit parcă numai din stomac,

aidoma unui măcăleandru pântecos, umflată de la gât până la vintre, cu mâinile înfipte în șolduri, cu coatele scoase în afară de parcă ar fi vrut să-și ia zborul, părea că mă fixa cu privirea înainte de a începe să mă ciugulească.

— Evreu, desigur? întrebă ea.

— Da, spuse părintele Pons.

— Cum te cheamă?

— Joseph.

— E bine. Nu e nevoie să-i schimbăm numele: e atât un nume de evreu, cât și unul de creștin. Dar pe părinții tăi?

— Pe mama o cheamă Lea. Pe tata, Michaël.

— Te întreb de numele de familie.

— Bernstein.

— O, ce catastrofă! Bernstein... O să-ți zicem Bertin. Am să-ți fac acte pe numele de Joseph Bertin. Hai, vino după mine, să-ți fac o poză.

Într-un colț al încăperii mă aștepta un scaun fără spătar, așezat în fața unui

decor pe care era pictat un cer deasupra unei păduri.

Părintele Pons mă pieptănă, îmi aranjă hainele și-mi spuse să privesc la aparat, o cutie voluminoasă din lemn cu burduf pus pe un eșafodaj aproape de înălțimea unui om.

În clipa aceea un fulger străbătu încăperea, atât de rapid, de surprinzător, încât am crezut că visasem.

În timp ce mă frecam la ochi, domnișoara Marcelle puse o altă placă în burduful ca de acordeon și fenomenul luminos se repetă.

— Mai vreau o dată! am cerut eu.

— Nu, două sunt de ajuns. Am să le developez în noaptea asta. Sper că n-ai păduchi?! Mă rog, să-ți dai cu loțiunea asta. N-ai nici râie? Oricum, am să te frec cu peria și cu niște sulf. Ce-ar mai fi de făcut? Domnule Pons, doar câteva zile și vi-l înapoiez, vă convine așa?

— Îmi convine.

Mie însă nu-mi convenea deloc: simțeam că mă lua groaza la ideea de a rămâne

singur cu ea. Necutezând să spun nimic, am întrebat în schimb:

— De ce spui „domnule“ ? Trebuie să spui „părinte“.

— Spun cum îmi place. Domnul Pons știe foarte bine că detest preoții, că-s anticlericală de când mă știu și că scuip ostia. Eu sunt farmacistă, prima femeie farmacist din Belgia! Prima femeie cu diplomă! Am făcut studii și știu ce înseamnă știința. Așa că chestia asta cu „părinte“... nu ține la mine! De altfel, domnul Pons nu-mi poartă pică.

— Nu, zise părintele, știu că ești o persoană bună.

Persoana bună începu să mormăie, ca și cum cuvântul „bună“ prea aducea a limbaj de biserică.

— Eu nu sunt bună, eu sunt dreaptă. Nu-mi plac preoții, nu-mi plac evreii, nu-mi plac nemții, dar nu suport să se ia cineva de copii.

— Știu că dumitale îți plac copiii.

— Nu, nici copiii nu-mi plac. Dar sunt totuși ființe umane.

— Păi atunci înseamnă că iubești omenirea.

— Ah, domnule Pons, încetează să mă tot faci să iubesc ceva! Ăsta e limbaj de popă. Nu iubesc pe nimeni și nimic. Meseria mea e să fiu farmacistă: asta înseamnă să ajut oamenii să rămână în viață. Îmi fac treaba, atâta tot. Gata, afară, ștergeți-o de aici. Am eu grijă de băiatul ăsta, să fie în ordine, curat, cu acte-n regulă, care să-l facă să doarmă liniștit, ei, drăcia dracului!

Se răsuci pe călcâie ca să evite discuțiile. Părintele Pons se aplecă spre mine și-mi șușoti zâmbind:

— „Ei, drăcia dracului" a devenit porecla ei în sat. Înjură mai abitir ca taică-său, care era colonel.

„Ei, drăcia dracului" mi-aduse ceva de mâncare, îmi făcu patul și-mi porunci, cu un glas care nu admitea să fie contrazis, să mă odihnesc bine. Când am adormit în

seara aceea, nu m-am putut împiedica să nu simt o anume admirație pentru o femeie care spunea „ei, drăcia dracului“ cu atâta naturalețe.

Am petrecut câteva zile alături de intimidanta domnișoară Marcelle. Stătea în fața mea, seară de seară, după o zi petrecută în laboratorul ei situat deasupra pivniței, unde trudea fără să se sinchisească la fabricarea noilor mele acte false.

— Te deranjează dacă trec aici că ai șase ani în loc de șapte?

— O să fac în curând opt, am protestat eu.

— Deci ai șase. E mai prudent. Nu se știe cât o să mai dureze războiul ăsta. Cu cât mai târziu vei fi adult, cu atât mai bine va fi pentru tine.

Când domnișoara Marcelle punea o întrebare, era inutil să-i răspunzi, căci nu îi era adresată decât ei înseși și nu aștepta un răspuns decât de la ea.

— Vei mai spune și că părinții tăi au decedat. De moarte naturală. Ia să vedem, ce boală i-ar fi putut doborî?

— Durere de burtă?

— Gripă! O formă fatală de gripă. Ia – acum să te aud, dă-i drumul cu povestea!

Când era vorba să repetăm istoriile inventate de ea, domnișoara Marcelle ciulea brusc urechea la ceilalți.

— Mă numesc Joseph Bertin, am șase ani, m-am născut la Anvers, iar părinții mei au murit de gripă iarna trecută.

— E bine. Poftim, ia o bomboană mentolată.

Când îi dădeam satisfacție, avea gesturile unui îmblânzitor de animale: îmi arunca o bomboană pe care trebuia s-o prind din zbor.

În fiecare zi, părintele Pons venea să ne vadă, fără să ne ascundă dificultățile de care se lovea în încercarea de a găsi un cămin care să mă adăpostească.

— Prin fermele din jur, toți oamenii „siguri“ au primit deja unul sau doi copii.

Pe de altă parte, eventualii candidați șovăie, s-ar simți mai înduioșați dacă ar fi vorba de un bebeluș. Joseph e deja mare, are șapte ani.

— Am șase ani, părinte, am exclamat eu.

Ca să mă răsplătească pentru intervenție, domnișoara Marcelle mi-a vârât în gură o bomboană, apoi a început să vocifereze, adresându-i-se preotului:

— Dacă vreți, domnule Pons, i-aș putea convinge eu pe șovăielnici.

— Cu ce?

— Ei, drăcia dracului! Gata cu medicamentele dacă nu-i primesc pe refugiații dumitale. N-au decât să crape aşteptând cu limba scoasă!

— Nu, domnișoară Marcelle, trebuie ca oamenii să accepte singuri să-și asume riscul ăsta. Îi paște închisoarea pentru complicitate…

Domnișoara Marcelle se răsuci spre mine.

— Ți-ar plăcea să intri la internat la școala părintelui Pons?

Știind că n-avea nici un sens să răspund, nici nu m-am clintit și am lăsat-o să continue.

— Ia-l cu dumneata la Vila Galbenă, domnule Pons, chiar dacă ăsta e primul loc unde se vor duce să caute copii ascunși. Dar, drăcia dracului, cu actele pe care i le-am făcut...

— Dar cum am să-l hrănesc ? Nu mai pot cere nici măcar o singură cartelă de aprovizionare suplimentară de la autorități. Copiii de la Vila Galbenă sunt subalimentați, doar o știți bine.

— Aș ! Nu e nici o problemă ! Primarul vine în seara asta aici pentru injecție. Mă ocup eu de asta.

Noaptea, după ce coborâse storul metalic peste vitrina farmaciei, făcând o hărmălaie de parcă ar fi aruncat în aer un tanc, domnișoara Marcelle veni după mine în pivniță.

— Joseph, voi avea poate nevoie de tine. Te rog să urci și să intri în dulapul pentru paltoane. Poți să stai cuminte acolo, fără să scoți o vorbă ?

Cum nu răspundeam nimic, se enervă.

— Ți-am pus o întrebare! Ei, drăcia dracului, ești tâmpit sau ce-i cu tine?

— De acord.

Când se auzi clopoțelul de la ușă, m-am strecurat printre stofele care atârnau îmbibate de naftalină, în vreme ce domnișoara Marcelle îl introducea pe primar în partea din spate a prăvăliei. Îi luă paltonul de gabardină și mi-l vârî mie sub nas.

— Mi-e tot mai greu să-mi procur insulină, domnule Van der Mersch.

— Ah, trăim vremuri tare grele...

— Într-adevăr, n-am să vă pot administra injecția săptămâna viitoare. E penurie! Gata! S-a terminat!

— Dumnezeule... atunci... ce fac cu diabetul meu...

— Nu mai avem cum, domnule primar. Doar dacă...

— Doar dacă ce, domnișoară Marcelle? Spuneți! Sunt gata de orice.

— Doar dacă îmi dați niște cartele alimentare. Le-aș putea schimba pe medicamentul dumneavoastră.

În vocea primarului se ghicea panica.

— Cu neputință... sunt supravegheat... populația satului a crescut prea mult în ultimele săptămâni... și știți bine de ce... nu pot cere mai mult fără să atrag atenția Gestapoului asupra noastră... chestia asta... chestia asta ar cădea asupra noastră... Asupra noastră a tuturor!

— Luați tamponul ăsta de vată și apăsați tare. Mai tare!

În timp ce-l hărțuia astfel pe primar, se apropie de mine și-mi șopti, printre ușile dulapului, cu voce iute și joasă:

— Ia-i portcheiul din palton, cel pe lanț de sârmă, nu cel învelit în piele.

Am crezut că n-aud bine. De unde știa toate astea? Adăugă printre dinți:

— Și mișcă-te odată. Drăcia dracului!

Se întoarse să isprăvească pansamentul primarului în timp ce eu, bâjbâind în întuneric, îl ușuram de portchei.

După plecarea musafirului, mă scoase din dulap, mă expedie în pivniță, apoi se pierdu în beznă.

A doua zi, cu noaptea-n cap, părintele Pons veni să ne avertizeze:

— E necaz mare, domnișoară Marcelle, au fost șterpelite cartelele de aprovizionare de la primărie!

Ea începu să-și frece mâinile.

— A, da? Și cum s-a întâmplat?

— Hoții au forțat obloanele și au spart o fereastră.

— Ia te uită! Primarul și-a distrus primăria?

— Ce vrei să spui? El e cel care a șterpelit...

— Nu, eu am făcut-o. Cu cheile lui. Dar, când i le-am pus la loc în cutie azi-dimineață, eram sigură că va simula o spargere ca să nu fie bănuit. Hai, domnule Pons, ia-le. Întreg blocul ăsta de foi e al dumitale.

Deşi ursuză şi incapabilă să zâmbească, domnişoara Marcelle avea în ochi o strălucire veselă.

Mă împinse de umeri.

— Hai! De-acum te duci cu părintele!

Până ce mi-au strâns bagajul, mi-au pus în ordine actele false, am repetat povestea falsă a vieții mele, am ajuns la școală în timpul prânzului elevilor.

Vila Galbenă stătea culcată precum o pisică uriașă cuibărită pe creștetul colinei. Labele din piatră ale intrării duceau spre botul pisicii, o intrare cândva zugrăvită în roz, unde niște canapele uzate scoteau o limbă îndoielnică. La etaj, două ferestre mari cu geamuri de forma unor pleoape ovale dominau clădirea și țineau sub observație cu privirile lor fixe tot ce se petrecea în curte, între grilaj și platani. Pe acoperiș, două balcoane mansardate cu margini din fier forjat te duceau cu gândul la niște urechi, iar clădirea sălii de mese se rotunjea precum o coadă răsucindu-se spre stânga.

Cât privește culoarea galbenă a clădirii, doar numele mai rămăsese de ea. Un veac de jeg, de ploaie, de uzură și de mingi proiectate în tencuiala zidului de către copii deterioraseră, apoi lăsaseră dungi peste blana clădirii ce amintea de o pisică, de acum culoarea bătând într-un cenușiu roșcat.

— Bun venit la Vila Galbenă, Joseph, îmi spuse părintele Pons. Pe viitor, ea îți va fi școală și cămin. Avem aici trei tipuri de elevi: externii, care se întorc să ia prânzul acasă, semiinternii, care rămân la masa de prânz și internii, care locuiesc aici. Tu vei fi intern: am să-ți arăt patul și dulapul tău din dormitor.

M-am gândit la diferențele astea neobișnuite: externi, semiinterni, interni. Îmi plăcea că nu era doar o ordine, ci o ierarhie: de la școlarul simplu la elevul complet, trecând prin semielev. Intram așadar din capul locului în clasa superioară. Frustrat mai zilele trecute de ideea de noblețe, eram acum mulțumit că mi se conferă această distincție suplimentară.

În dormitor, am simţit că mă ia cu ameţeală la gândul că voi face cunoştinţă cu dulapul meu – nu avusesem niciodată un dulap doar al meu – şi, contemplând rafturile acelea goale, am visat la numeroasele comori pe care aveam să le rânduiesc acolo, fără să-mi dau prea bine seama că deocamdată nu aveam altceva de pus decât două bilete de tramvai folosite.

— Acum am să ţi-l prezint pe naşul tău. Orice intern la Vila Galbenă e ocrotit de cineva mai mare decât el. Rudy!

Părintele Pons strigă „Rudy“ de câteva ori, dar fără nici un succes. Supraveghetorii îl imitară. Apoi elevii. În sfârşit, după un răstimp care mi s-a părut insuportabil şi care a întors şcoala cu susu-n jos, numitul Rudy şi-a făcut apariţia.

Făgăduindu-mi pe unul „mai mare“ ca naş, părintele Pons nu minţise, Rudy era uriaş. Ajungea la asemenea înălţime, încât părea suspendat de un fir prins care-i susţinea umerii căzuţi, în timp ce braţele şi

picioarele îi atârnau în gol, fără putere, dezarticulate, iar capul i se bălăbănea înainte, greoi, acoperit de o chică de păr prea negru, prea aspru, prea țeapăn, parcă ea însăși uimită că se află acolo. Mergea agale, scuzându-se parcă de gigantismul lui, ca un dinozaur indolent care ar zice: „Nu vă temeți: sunt un tip de treabă, nu mănânc decât iarbă".

— Da, părinte? întrebă el cu voce gravă, dar moale.

— Rudy, ți-l prezint pe Joseph, finul tău.

— A, nu, părinte, nu e o idee bună.

— Să n-aud comentarii.

— Pare un băiat de treabă puștiul ăsta... Nu merită așa ceva.

— Te însărcinez să-i arăți școala și să-l înveți regulamentul.

— Eu?

— Fiind mai mereu pedepsit, cred că-l cunoști mai bine ca oricine. La a doua bătaie de clopot, îl vei aduce pe finul tău în clasa celor mici.

Părintele Pons plecă. Rudy se uită la mine ca la o grămadă de buțuci pe care trebuia s-o care în spate și oftă.

— Cum te cheamă?

— Joseph Bertin. Am șase ani. M-am născut la Anvers, iar părinții mi-au murit de gripă spaniolă.

Ridică ochii spre cer.

— Nu-ți recita lecția, așteaptă să ți se pună întrebări dacă vrei să fii crezut.

Simțindu-mă rănit din cauza propriei mele stângăcii, am aplicat sfatul contesei de Sully și am mers drept la țintă:

— De ce nu vrei să fii nașul meu?

— Pentru că provoc deochiul. Dacă se nimerește o pietricică în mâncarea de linte, sigur va fi în farfuria mea. Dacă se rupe un scaun, e cel de sub mine. Dacă va cădea un avion, va fi peste mine. Am ghinion și aduc ghinion. În ziua în care m-am născut, tata și-a pierdut postul, iar mama a izbucnit în lacrimi. Dacă îmi încredințezi o plantă, se ofilește. Dacă îmi împrumuți o bicicletă,

îi plesnesc cauciucurile. Parcă am degete moarte. Când stelele se uită la mine, se înfioară. Cât despre lună, o ia cu răcori. Sunt o calamitate universală, o eroare, o catastrofă, neșansa pe picioare, un adevărat *schlemazel*.

Cu cât își înșira jelaniile cu un glas care pendula de la registrul grav la cel acut sub influența emoției, cu atât eu mă prăpădeam mai tare de râs. Până la urmă l-am întrebat:

— Există evrei pe aici?

Încremeni.

— Evrei? La Vila Galbenă? Nici unul! N-au fost niciodată! De ce-mi pui întrebarea asta?

Mă apucă de umeri și se uită atent la mine.

— Ești cumva evreu, Joseph?

Mă scruta aspru. Știam că-mi punea la încercare sângele rece. Sub privirea lui severă, se ascundea implorare: „Încearcă să minți bine, te rog, spune-mi o minciună frumoasă".

— Nu, nu sunt evreu.

Își slăbi strânsoarea, liniștit. Am continuat:

— De altfel, nici măcar nu ştiu ce înseamnă evreu.

— Nici eu.

— Cum arată evreii, Rudy ?

— Au nas coroiat, ochii proeminenţi, buze care atârnă, urechi dezlipite.

— Se pare că au chiar şi copite în locul picioarelor şi o coadă între fese.

— N-aş crede, spuse Rudy cu un aer serios. În sfârşit, acum un evreu e mai ales o persoană care e alungată şi arestată. E taman bine că tu nu eşti, Joseph.

— E taman bine că nici tu nu eşti, Rudy. Numai că ar trebui să te fereşti să vorbeşti în idiş şi să spui *schlemazel* în loc de ghinionist.

Tresări. Am zâmbit. Fiecare descoperise secretul celuilalt, puteam fi de acum complici. Ca să ne pecetluim acordul, mă puse să fac nişte gesturi complicate cu degetele, palmele şi coatele, apoi să scuip pe jos.

— Şi-acum hai să vizitezi Vila Galbenă.

Cu un gest firesc, îmi luă mâna mea mică în uriașa lui labă caldă și, ca și cum fuseserăm dintotdeauna frați, mă ajută să descopăr universul în care aveam să-mi petrec anii următori.

— Totuși, murmură el printre dinți, nu găsești că am o mutră de victimă?

— Dacă ai învăța să te folosești de un pieptene, lucrurile ar sta cu totul altfel.

— Și înfățișarea mea? Ai văzut ce înfățișare am? Am picioarele ca niște șalupe și mâinile ca niște lopeți.

— Asta e din pricină că au crescut înaintea restului, Rudy.

— Mă multiplic, mă lungesc! Am ghinionul să mă transform în țintă!

— O siluetă înaltă inspiră încredere.

— Mda?

— Și atrage fetele.

— Mda... recunoaște că trebuie să fie cineva al naibii de *schlemazel* ca să-și spună singur *schlemazel*!

— Nu norocul îți lipsește, Rudy, ci mintea.

Așa a început prietenia noastră: mi-am luat imediat nașul sub aripa mea protectoare.

În prima duminică, la ora nouă, părintele Pons m-a chemat la el în birou.

— Joseph, îmi pare rău: aș vrea să mergi la liturghie împreună cu ceilalți copii de la internat.

— De acord. De ce vă pare rău?

— Nu te miră treaba asta? Va trebui să mergi într-o biserică, nu într-o sinagogă.

I-am explicat că părinții mei nu frecventau sinagoga și că îi bănuiam chiar că nu cred în Dumnezeu.

— Nu contează, conchise părintele Pons. Crede în ce vrei tu, în Dumnezeul lui Israel, în Dumnezeul creștinilor sau în nimic, dar aici poartă-te ca toată lumea. O să mergem la biserica din sat.

— Nu la capela din fundul grădinii?

— E dezafectată. Și apoi, vreau ca oamenii din sat să cunoască toate oițele din turma mea.

M-am întors în goană în dormitor ca să mă pregătesc. De ce eram oare atât de ațâțat la ideea că mă voi duce la liturghie? Simțeam desigur că era imperios necesar să devin catolic: astfel voi fi în siguranță. Mai mult: așa aveam să redevin normal. A fi evreu, deocamdată, însemna să am niște părinți incapabili să mă crească, să am un nume pe care era mai bine să-l schimb, să-mi controlez în permanență emoțiile și să mint. Atunci, unde era interesul? Așa că tare aveam chef să devin un mic orfan catolic.

Am coborât spre Chemlay în costumele noastre de postav albastru, așezați pe două șiruri în scara măgarului, potrivindu-ne după ritmul unui cântec al cercetașilor. În fața fiecărei locuințe, priviri binevoitoare se opreau asupra noastră. Oamenii ne zâmbeau. Ne făceau semne prietenești. Eram

și noi parte din spectacolul zilei de duminică: orfanii părintelui Pons.

Doar domnișoara Marcelle, în pragul farmaciei, părea gata să muște. Când preotul nostru, încheind marșul, trecu pe dinaintea ei, ea nu se putu opri să nu mârâie:

— La drum spre burdușirea căpățânilor! Hrăniți-i cu fum! Dați-le doza de opiu! Credeți că le veniți în ajutor, dar drogurile astea sunt otravă! Mai ales religia!

— Bună ziua, domnișoară Marcelle, răspunse părintele Pons cu un zâmbet, vă prinde bine mânia, la fel ca în fiecare duminică.

Surprinsă de compliment, ea se refugie furioasă în prăvălie, trăgând ușa în urma ei atât de repede, că fu cât pe ce să strice clopoțelul de la intrare.

Grupul nostru trecu de porticul cu sculpturi neliniștitoare, iar eu am descoperit atunci prima biserică din viața mea.

Prevenit de către Rudy, știam că urma să-mi înmoi degetele în agheasmatar, să-mi fac semnul crucii peste piept, urmat de o

mică genuflexiune în clipa când trebuia s-o pornesc pe aleea centrală. Lăsându-mă antrenat de către cei care mă precedau, împins de către cei care veneau în urma mea, am văzut cu spaimă că-mi venea și mie rândul. Mă temeam că, în momentul când aveam să ating agheasma, o voce va răsuna între zidurile acelea și-mi va striga plină de mânie: „Copilul ăsta nu e creștin! Afară cu el! E evreu!" În loc de asta, apa se înfioră parcă sub mâna mea, îmbrăcă forma palmei mele și se înfășură, proaspătă și pură, în jurul degetelor mele. Prinzând curaj, m-am străduit să-mi desenez pe bust o cruce perfect simetrică, apoi am îndoit genunchiul acolo unde camarazii mei făcuseră întocmai, înainte de a mă alătura lor pe bancă.

„Iată-ne în casa Domnului, se înălță un glas subțire. Mulțumim că ne primești în casa Ta, Doamne."

Am ridicat capul: dacă e să vorbim de casă, apoi asta da, casă! Nu așa, casa te miri cui! O casă fără uși și fără pereți despărțitori,

dar cu ferestre colorate care nu se deschideau, cu stâlpi care nu serveau la nimic şi plafoane rotunjite. De ce erau plafoanele curbate ? Şi atât de înalte ? Şi fără lustre ? Şi de ce, în jurul preotului, fuseseră aprinse lumânări deşi eram în plină zi ? Făcând un arc cu privirea, am constatat că erau suficiente scaune pentru toată lumea. Dar unde oare avea să se aşeze Dumnezeu ? Şi de ce oare cele trei sute de fiinţe umane înghesuite pe podeaua cu dale a locuinței acelea ocupau atât de puţin loc ? La ce servea tot spaţiul acela din jurul nostru ? Unde trăia Dumnezeu în locuinţa sa ?

Zidurile vibrară, iar tremurul lor se transformă în muzică: cânta orga. Sunetele acute îmi gâdilau urechile. Sunetele joase îmi înfiorau fesele. Melodia se desfăşura densă, generoasă.

Într-o clipită, am înţeles totul: Dumnezeu era acolo. Pretutindeni în jurul nostru. Pretutindeni deasupra noastră. El era aerul care se clătina, aerul care cânta,

aerul care țâșnea de sub bolți, aerul care se mlădia sub cupolă. El era aerul care se colora în nuanțele vitraliilor, aerul care strălucea, aerul care scotea scântei, aerul care mirosea a mir, a ceară de albine și a parfum dulce de crin.

Îmi simțeam inima plină, o simțeam puternică. Îl inspiram pe Dumnezeu până în adâncul plămânilor, gata-gata să leșin.

Liturghia continua. Nu pricepeam nimic din ea, contemplam ceremonia cu lene și fascinație. Când mă străduiam să prind cuvintele, sensul depășea capacitățile mele intelectuale. Dumnezeu era unul, apoi doi – Tatăl și Fiul – și uneori trei – Tatăl, Fiul și Sfântul Duh. Cine era Sfântul Duh ? Un văr ? Deodată, panică: se făceau patru ! Parohul de la Chemlay mai adăugase și o femeie, Fecioara Maria. Încurcat de această multiplicare subită a dumnezeilor, am abandonat joaca asta cu familiile orientându-mă spre cântece, căci îmi plăcea să cânt cu glas tare.

În momentul în care parohul vorbi despre împărțirea prăjiturelelor rotunde, eram gata să mă așez spontan la coadă, când camarazii mei mă traseră îndărăt.

— Tu n-ai dreptul. Ești prea mic. Încă nu ți-ai făcut comuniunea.

Deși dezamăgit, am scos un suspin de ușurare: motivul pentru care mă împiedicaseră nu fusese că eram evreu, înseamnă că asta nu se vedea.

Înapoindu-ne la Vila Galbenă, am fugit după Rudy ca să-i împărtășesc entuziasmul meu. Dat fiind că nu asistasem până atunci niciodată la o reprezentație teatrală sau la un concert de muzică, asociam celebrării catolice plăcerile spectacolului. Rudy mă ascultă cu bunăvoință, apoi dădu din cap.

— Cu toate astea, încă n-ai văzut ce e mai frumos...

— Ce anume?

Urcă să ia ceva din dulapul lui și-mi făcu semn să-l urmez în parc. Ascunși sub castan, la adăpost de privirile curioșilor, ne-am

așezat turcește pe jos, iar el îmi întinse un obiect.

Dintr-o carte de rugăciuni legată în piele de căprioară, a cărei moliciune mă mângâia cu o blândețe ireală, dintre paginile a căror margine aurită evoca aurul altarului, printre semne de carte din mătase care aminteau de veșmântul verde al preotului, dădu la iveală niște minunate cărți poștale. Ele înfățișau o femeie, mereu aceeași, deși trăsăturile chipului ei, pieptănătura, culoarea ochilor și a părului erau diferite. După ce îmi dădeam seama că era vorba de aceeași? După lumina frunții ei, după limpezimea privirii, după paloarea incredibilă a tenului ei care se colora în trandafiriu în obraji, după simplitatea rochiilor ei lungi, plisate în care stătea demnă, strălucitoare, suverană.

— Cine e?

— Fecioara Maria. Mama lui Isus. Soția lui Dumnezeu.

Nu mai era loc de îndoială, era cu adevărat de esență divină. Iradia. Prin contaminare,

nici cărţile poştale nu mai păreau a fi din carton, ci din bezele, de un alb strălucitor de albuş de ouă bătut spumă, având, în scobituri şi în relief, motive turnate care adăugau dantela lor nuanţelor delicate de albastru şi de roz-eterat, pasteluri mai vaporoase chiar decât norii zădărâţi de apariţia zorilor.

— Crezi că e aur?

— Fireşte.

Îmi tot plimbam degetul peste boneta preţioasă care înconjura paşnicul chip. Atingeam aurul. Mângâiam pălăria Mariei. Mama lui Dumnezeu îmi dădea voie.

Fără veste, lacrimile mi-au umplut ochii şi m-am lăsat să alunec în jos. Rudy făcu la fel. Plângeam uşor, ţinând în dreptul inimii cartonaşele noastre de comunianţi. Fiecare se gândea la mama lui. Unde era ea? Simţea ea în acest moment seninătatea Mariei? Avea oare întipărită pe chip iubirea cu care se aplecase de mii de ori asupra noastră şi pe care o regăseam pe

acele cărţi poştale, sau poate că pe faţă i se putea citi durerea, neliniştea, disperarea?

Am început să fredonez cântecul de leagăn matern, măturând cu glas subţire cerul printre ramuri. Cu două octave mai jos, Rudy mi se alătură cu glas răguşit. Şi aşa ne descoperi părintele Pons, doi copii care îngânau un cântecel idiş plângând peste imaginile naive care o înfăţişau pe Fecioara Maria.

Când îi simţi prezenţa, Rudy o luă la goană. La șaisprezece ani, se temea mai mult decât mine de ridicol. Părintele Pons veni să se așeze alături de mine.

— Nu ești nefericit aici, nu?

— Nu, părinte.

Din dorința de a-i face pe plac mi-am înghițit lacrimile.

— Mi-a plăcut mult liturghia. Și sunt bucuros să merg săptămâna asta la catehism.

— Cu atât mai bine, spuse el, nu prea convins.

— Cred că, mai târziu, am să fiu catolic.

Se uită la mine cu blândețe.

— Tu ești evreu, Joseph, și, chiar dacă ai să alegi religia mea, ai să rămâi evreu.

— Ce înseamnă să fii evreu?

— Să fi fost ales. Să descinzi din poporul ales de Dumnezeu cu mii de ani în urmă.

— De ce ne-a ales? Pentru că eram mai buni decât alții? Sau nu la fel de buni?

— Nici una, nici alta. Voi nu aveți nici un merit și nici un defect deosebit. A căzut asupra voastră, asta e tot.

— Ce a căzut asupra noastră?

— O misiune. O datorie. Să mărturisiți în fața oamenilor că nu există decât un singur Dumnezeu, iar prin acest Dumnezeu să-i siliți pe oameni să respecte oamenii.

— Am impresia că am cam dat greș, nu e așa?

Părintele nu răspunse. Am reluat:

— Dacă am fost aleși, atunci e ca să servim drept țintă. Hitler vrea să ne facă de petrecanie.

— Poate că din cauza asta? Pentru că voi sunteți un obstacol în fața barbariei lui. Singulară e doar misiunea pe care Dumnezeu v-a dat-o. Nu poporul vostru. Știi că Hitler ar vrea să se descotorosească și de creștini?

— Nu poate, sunt prea mulți!

— Deocamdată, l-au împiedicat. A încercat în Austria, dar s-a oprit repede. Totuși, chestia asta face parte din planul lui. Evreii, apoi creștinii. Pornește la atac cu voi. O să termine cu noi.

Am înțeles că preotul acționa astfel și din solidaritate, nu numai din bunătate. Asta m-a mai liniștit un pic. M-am gândit atunci din nou la contele și la contesa de Sully.

— Spuneți-mi, părinte, dacă eu descind dintr-o rasă veche de câteva mii de ani, respectabilă și așa mai departe, înseamnă că sunt nobil?

Mirarea îl făcu să tacă pentru o clipă, apoi murmură:

— Da, desigur, ești nobil.

— Așa îmi închipuiam și eu.

Eram liniştit că obţinusem confirmarea intuiţiei mele. Părintele Pons continuă:

— Pentru mine, toţi oamenii sunt nobili.

M-am făcut că nu observ adăugirea asta, ca să reţin doar ceea ce mă copleșea.

Înainte de a pleca, mă bătu uşor pe umăr.

— Poate că cererea mea te va nedumeri, dar nu vreau să dai prea mare atenţie catehismului și nici cultului. Mulţumeşte-te cu minimum, de acord ?

Se îndepărtă, lăsându-mă plin de furie. Așa deci, pentru că eram evreu, nu prea mi se cuvenea lumea normală ! Nu mi-o împrumutau decât din vârful degetelor. Nu se cădea să mi-o însușesc ! Catolicii voiau să rămână între ei, bandă de ipocriţi și de mincinoși !

Scos din sărite, m-am dus după Rudy și am explodat de mânie împotriva părintelui. Fără să încerce să mă calmeze, el mă încurajă să mă distanţez.

— Ai dreptate să nu te încrezi. Nu e prea transparent individul ăsta. Am descoperit că are un secret.

— Ce secret?

— O altă viaţă. O viaţă ascunsă. O viaţă ruşinoasă, cu siguranţă.

— Cum?

— Nu, nu pot să spun nimic mai mult.

A trebuit să-l hărţuiesc pe Rudy până seara când, istovit, mi-a încredinţat în cele din urmă secretul pe care-l dibuise.

Noapte de noapte, după stingerea luminilor, când dormitoarele erau închise, părintele Pons cobora tiptil scările, trăgea zăvorul de la uşa din spate cu precauţii de spărgător şi ieşea în parcul şcolii, întorcându-se abia peste două-trei ceasuri. În tot timpul absenţei lui, lăsa să ardă o candelă în apartamentul său, ca să lase să se creadă că era acolo.

Rudy reperase aceste drumuri dus-întors, apoi se convinsese de existenţa lor atunci când el însuşi se furişa afară din dormitor ca să fumeze în toaletă.

— Unde se duce?

— Habar n-am. N-avem dreptul să ieşim din Vila Galbenă.

— Am să-l urmăresc eu.
— Tu! N-ai decât şase ani!
— Şapte, în realitate. Aproape opt.
— Ai să fii dat afară!
— Crezi că mă vor înapoia familiei mele?

Deşi Rudy refuza cu proteste vehemente să devină complicele meu, am izbutit să-l fac să-mi dea ceasul lui şi am aşteptat seara cu nerăbdare, fără să fiu măcar nevoit să mă lupt cu somnul.

La ora nouă şi jumătate, m-am fofilat printre paturi până pe coridor, de unde, la adăpostul sobei mari, l-am văzut pe părintele Pons cum coboară, alunecând tăcut ca o umbră de-a lungul zidurilor.

Cu mişcări rapide şi diabolice, trase de zăvoarele voluminoase ale uşii din spate şi se strecură afară. Întârziind din cauza minutului de care aveam nevoie ca să împing canatul uşii fără ca el să scârţâie, am fost cât pe ce să pierd urma siluetei subţirele care se îndepărta printre copaci. Să fi fost

cu adevărat același om, demnul preot salvator de copii, cel care mergea acum iute sub lumina chioară a lunii, cu pas mai ușor decât cel al unui lup, ocolind tufișurile și buturugile în care eu îmi prindeam picioarele goale, fără saboți ? Tremuram de teamă ca nu cumva să mă lase prea în urmă. Ba, mai rău, îmi era frică să nu cumva să se facă nevăzut, într-atât se dovedise, în seara aceea, o creatură malefică familiarizată cu cele mai ciudate vrăji.

În poiana unde se termina parcul încetini. Ajunsese la zidul împrejmuitor. Nu exista decât o singură ieșire, mica poartă din fier care dădea spre drum, alături de capela dezafectată. Pentru mine, urmărirea se oprea acolo : nu voi avea niciodată curajul să mă țin pe urmele lui, îmbrăcat în pijama, cu picioarele înghețate, în bezna câmpiei necunoscute. Numai că el se apropie de biserica îngustă, scoase de sub sutană o cheie uriașă, deschise ușa și o încuie iute de două ori în urma lui.

Deci asta era enigma părintelui Pons? Se ducea să se roage singur, tiptil, seara, în fundul grădinii? Eram dezamăgit. Ce putea fi mai neînsemnat? Ce putea fi mai puţin romanesc? Dârdâind de frig, cu degetele de la picioare umede, nu aveam altceva mai bun de făcut decât să mă întorc.

Însă deodată uşa ruginită se dădu în lături şi un intrus, venit din exterior, pătrunse în incintă, cu un sac în spinare. Fără şovăială, se îndreptă spre capelă unde bătu de câteva ori în uşă, bătăi discrete, ritmate, care se conformau fără îndoială unui cod.

Părintele deschise, schimbă cu glas scăzut câteva cuvinte cu necunoscutul, luă în primire sacul, apoi trase din nou zăvorul. Omul plecă fără să mai aştepte.

Am rămas în spatele trunchiului care mă adăpostea, uluit. La ce fel de comerţ ilicit se deda părintele? Ce strângea el în sacul acela? M-am aşezat pe muşchi, cu spatele rezemat de un stejar, decis să aştept următoarea livrare.

Din tăcerea nopții răzbăteau trosnete, de parcă totul s-ar fi mistuit într-un foc al neliniștii. Se auzeau zgomote furișe, frânturi de zgomote rămase în suspensie, fără explicație, scurte sfâșieri ale liniștii, vaiete la fel de greu de înțeles ca durerea mută care le urma. Inima-mi bătea nebunește. O menghină îmi strivea țeasta. Spaima mea căpăta simptomele febrei.

Un singur lucru mă liniștea: tic-tacul ceasului. La încheietura mâinii, imperturbabil, amical, cadranul ceasului lui Rudy nu se lăsa impresionat de tenebre și continua să măsoare timpul.

La miezul nopții, părintele ieși din biserică, o închise cu grijă în urma lui și o apucă din nou pe drumul spre Vila Galbenă.

Am fost gata-gata să-l opresc din mers, atât eram de istovit, dar el se fofilă atât de iute printre copaci, că n-am avut timpul s-o fac.

La înapoiere, am dat dovadă de mai puțină prudență decât la plecare. Am călcat de câteva ori peste niște rămurele. La fiecare

trosnet, părintele se oprea, neliniștit, și scruta bezna. Ajuns la Vila Galbenă, intră și trase cu un scârțâit zăvoarele în urma lui.

M-am pomenit rămas pe din afara internatului, iată un lucru la care nu mă gândisem! Clădirea se înălța dreaptă, compactă, întunecată, ostilă, în fața mea. Frigul și veghea îmi epuizaseră puterile. Ce-mi rămânea de făcut? Nu numai că vor descoperi a doua zi că mi-am petrecut noaptea afară, dar unde aveam să dorm acum? Voi mai fi oare în viață mâine?

M-am așezat pe trepte și am început să plâng. Măcar așa mă puteam încălzi. Durerea îmi dicta ce trebuie să fac: să mor! Da, lucrul cel mai demn era să mor acolo, imediat.

O mână se așeză pe umărul meu.

— Hai, intră repede!

Am tresărit din reflex. Rudy mă scruta cu o expresie tristă.

— Când nu te-am văzut urcând în urma părintelui, am înțeles că se ivise o problemă.

Deşi era naşul meu, măsura doi metri în înălţime, iar eu eram dator să-i fac zile fripte dacă voiam să-mi păstrez autoritatea, m-am aruncat în braţele lui şi am acceptat, preţ de câteva lacrimi vărsate, că nu aveam decât şapte ani.

A doua zi, în recreaţie, i-am dezvăluit lui Rudy ce descoperisem. Cu aerul cuiva care ştie despre ce vorbeşte, lansă diagnosticul:

— Bursa neagră! Ca toată lumea, face contrabandă. Nu poate fi nimic altceva.

— Ce capătă în sacul ăla?

— De mâncare, ce naiba!

— De ce n-aduce sacul aici?

Rudy se poticni ca în faţa unui obstacol. Am continuat:

— Şi de ce stă două ceasuri în capelă, fără o lumină măcar? Ce face?

Rudy căuta răspunsul umblându-şi cu degetele prin chică.

— Habar n-am... Poate că mănâncă ce e în sac!

— Ar sta părintele Pons două ceasuri să tot mănânce, slab cum e ? Şi încă ditamai sacul ? Tu chiar crezi ce spui ?

— Nu.

În cursul zilei, trăgeam cu coada ochiului spre părintele Pons de fiecare dată când aveam ocazia. Oare ce mister ascundea ? Simula atât de bine o purtare normală, că începea să mi se facă frică de el. Cum putea cineva să se prefacă în asemenea hal ? Cum putea cineva să-i păcălească atât de bine pe ceilalţi ? Ce oribilă duplicitate ! Şi dacă era diavolul în sutană ?

Înainte de masa de seară, Rudy ţâşni vesel spre mine.

— Am descoperit : e în Rezistenţă. Trebuie să fi camuflat un radioemiţător în capela dezafectată. În fiecare seară primeşte informaţii şi le transmite mai departe.

— Ai dreptate !

Ideea asta mi-a plăcut imediat, pentru că îl salva pe părintele Pons, reabilitându-l

astfel pe eroul care venise după mine la familia Sully.

În amurg, părintele Pons organiză în curte o partidă de joc cu mingea. Am renunțat să joc pentru a-l admira mai bine așa cum era, liber, amabil, vesel printre copiii pe care îi ocrotea de naziști. Nimic demonic nu izvora din ființa lui. Doar bunătatea ieșea la iveală. Era un lucru care-ți sărea în ochi.

Am dormit ceva mai bine în zilele următoare. Căci, de la intrarea mea în internat, mă temeam de venirea fiecărei nopți. În patul meu din fier, în așternuturile reci, sub impunătorul tavan al dormitorului nostru comun, lipit de salteaua atât de îngustă încât mă loveam cu oasele de arcurile metalice ale somierei, când împărțeam de fapt sala cu încă treizeci de camarazi și un supraveghetor, mă simțeam mai singur ca niciodată. Mă temeam să adorm, încercam chiar să rezist, iar în cursul acelor momente

de luptă, propria mea tovărăşie nu-mi plăcea. Mai rău, mă dezgusta. Hotărât lucru, nu eram decât o biată zdreanţă, un păduche, mai puţin decât o balegă de vacă. Îmi spuneam vorbe grele, mă dojeneam, îmi făgăduiam pedepse cumplite. „Dacă nu te vei stăpâni, va trebui să dăruieşti cea mai frumoasă bilă pe care o ai, bila de agată roşie, băiatului pe care-l deteşti cel mai tare. Poftim, lui Fernand!“ Cu toate astea, în ciuda ameninţărilor, tot cedam... Degeaba îmi luam precauţii, dimineaţa mă trezeam cu şoldurile lipite de o pată caldă, umedă, cu iz greu de fân cosit, al cărei contact şi iz îmi plăceau la început, făcându-mă să mă rostogolesc fericit deasupra ei, până ce deveneam conştient, îngrozitor de conştient, că, o dată mai mult, făcusem pipi în pat! Mă simţeam cu atât mai ruşinat cu cât, de ani buni, reuşisem să rămân curat. Or Vila Galbenă mă făcea să regresez, şi nu puteam pricepe de ce.

Timp de câteva nopți, poate pentru că atunci când eram cu capul pe pernă, gata să alunec în somn, mă gândeam la eroismul părintelui Pons, am izbutit să-mi controlez vezica.

Într-o duminică după-amiază, Rudy veni către mine cu un aer conspirativ.

— Am cheia...

— Cheia de la ce?

— Cheia de la capelă, firește.

Puteam acum să verificăm ce fel de activitate întreprindea acolo eroul nostru.

Câteva minute mai târziu, gâfâind, dar plini de entuziasm, pătrundeam în capelă.

Era goală.

Nu tu bănci, nu tu scăunele de rugăciune sau altar. Nimic. Doar ziduri date cu var. O podea plină de praf. Pânze de păianjen groase, uscate. Nimic. O clădire veche, lipsită de orice interes.

Nu cutezam să ne uităm unul la altul, temându-ne să nu recunoaștem în decepția celuilalt confirmarea propriei dezamăgiri.

— Hai să urcăm în clopotniță. Dacă există vreun radioemițător, atunci acolo sus trebuie să fie.

Ne-am năpustit pe scara în formă de melc. Sus, ne aștepta doar găinațul porumbeilor.

— Totuși, nu se poate!

Rudy izbi din picior. Ipoteza lui se făcea fărâme. Părintele ne aluneca printre degete. Nu izbuteam să dăm de rost misterului care-l înconjura.

Dar pentru mine și mai grav era că nu mai puteam crede în statutul său de erou.

— Hai să ne întoarcem.

Cât am străbătut păduricea, chinuiți de această întrebare – ce făcea oare părintele, noapte de noapte, în întuneric, între zidurile alea goale? – , n-am schimbat o vorbă. Mă hotărâsem: nu aveam să mai aștept nici măcar o zi ca să descopăr, cu atât mai mult cu cât riscam să reîncep să-mi inund salteaua.

Beznă. Peisaj mort. Tăcere, fără glas de păsări.

La ora nouă și jumătate, eram la post pe scara Vilei Galbene, mai bine îmbrăcat decât data trecută, cu un fular în jurul gâtului, cu saboții înfășurați în pâslă ca să nu fac zgomot.

Umbra coborî scara și se afundă în parc unde bezna ștersese toate contururile.

Odată ajuns la capelă, am țâșnit în zona de lumină și am ciocănit codul secret pe canatul de lemn.

Ușa se întredeschise și atunci, fără să aștept vreo reacție, m-am strecurat înăuntru.

— Dar...

Părintele nu avusese timp să mă identifice, văzuse pesemne trecând o siluetă mai măruntă decât de obicei. Din reflex, închisese ușa în urma mea. Eram acum amândoi blocați în penumbră, fără să putem desluși trăsăturile sau conturul celuilalt.

— Cine ești ? strigă părintele.

Îngrozit acum de cutezanța mea, n-am izbutit să răspund.

— Cine ești ? repetă părintele, de data asta cu voce amenințătoare.

Îmi venea s-o iau la goană. Se auzi un scăpărat, o flacără țâşni din întuneric. Chipul părintelui Pons se desenă la lumina unui chibrit, cu trăsăturile alterate, contorsionate, neliniştitoare. M-am tras înapoi. Flacăra se mişcă spre mine.

— Cum? Tu eşti, Joseph?

— Da.

— Cum ai îndrăznit să părăseşti Vila?

— Vreau să ştiu ce faceți aici.

Într-o frază lungă rostită pe nerăsuflate, i-am vorbit despre îndoielile mele, despre urmăriri, întrebări și despre biserica goală.

— Întoarce-te imediat în dormitor!

— Nu.

— Ba ai să mă asculți.

— Nu. Dacă nu-mi spuneți ce faceți, încep să țip, iar complicele dumneavoastră are să afle că nu ați păstrat discreția.

— Ăsta e şantaj, Joseph.

În clipa aceea se auziră bătăi în uşă. Am tăcut. Părintele deschise, scoase capul

afară şi, după o scurtă discuţie, se întoarse cu un sac.

Când furnizorul clandestin se îndepărtă, am conchis:

— Aţi văzut, eu am tăcut. Sunt alături de dumneavoastră, nu împotrivă.

— Nu tolerez spionii, Joseph.

Un nor eliberă luna care făcu să se reverse o lumină albăstruie în încăpere, dând chipurilor noastre o nuanță cenușie de chit. Mi s-a părut dintr-odată că părintele era prea zvelt, prea slab, ca un semn de întrebare desenat cu cărbune pe perete, aproape o caricatură a evreului rău aşa cum o afişau naziştii pe zidurile din cartier, cu ochii lui prea neliniştitori din pricina vioiciunii. Zâmbea.

— La urma urmei: hai!

Luându-mă de mână, mă conduse spre traveea stângă a capelei unde dădu la o parte o veche carpetă ţeapănă de jegoasă ce era. Pe podea se ivi un inel. Părintele trase de el în sus. O lespede se deschise.

Niște trepte coborau în adâncul întunecat al pământului. Pe prima treaptă adăsta o lampă cu ulei. Părintele o aprinse și pătrunse încet prin bortă, poruncindu-mi să-l urmez.

— Ce se află sub o biserică, micul meu Joseph ?

— O pivniță ?

— O criptă.

Ajungeam la ultimele trepte. Un miros răcoros de ciuperci se înălța din adâncuri. Suflarea pământului ?

— Și ce se află în cripta mea ?

— Nu știu.

— O sinagogă.

Aprinse câteva făclii și am descoperit atunci sinagoga tainică pe care o amenajase părintele. Sub o mantie din bogate țesături brodate, păstra un sul al Torei, un pergament lung acoperit cu scrierea sacră. O poză a Ierusalimului arăta direcția spre care trebuia să te întorci pentru rugăciune, căci prin acel oraș urcă rugăciunile către Dumnezeu.

În spatele nostru, se aflau nişte rafturi ticsite cu o grămadă de obiecte.

— Ce e asta?

— Colecţia mea.

Îmi arătă cărţi de rugăciune, poeme mistice, comentarii ale unor rabini, sfeşnice cu şapte sau cu nouă braţe. Alături de un gramofon, erau stivuite un soi de plăcinte din ceară neagră.

— Cu ce sunt discurile astea?

— Muzică de rugăciune, cântece idiş. Ştii tu cine a fost primul colecţionar din istoria omenirii, micul meu Joseph?

— Nu!

— Noe.

— Nu ştiu nimic despre asta.

— Cu foarte mult timp în urmă, nişte ploi necurmate s-au abătut peste lume. Apa spărgea acoperişurile, despica zidurile, distrugea punţile, acoperea drumurile, umfla fluviile şi râurile. Revărsări monstruoase au luat pe sus sate şi oraşe. Supravieţuitorii s-au ascuns sus în creierii munţilor, care,

la început, au oferit un loc sigur de refugiu, dar, sub efectul şiroaielor şi al infiltraţiilor, au început să crape, apoi s-au sfărâmat bucăţi. Un om, Noe, a presimţit că planeta noastră avea să fie în întregime acoperită de ape. Atunci a început să-şi adune colecţia. Cu ajutorul fiilor şi fiicelor lui, a făcut ce-a făcut ca să găsească un mascul şi o femelă din fiecare specie vie, un vulpoi şi o vulpe, un tigru şi o tigroaică, un fazan şi o făzăniţă, o pereche de păianjeni, de struţi, de şerpi ... lăsând deoparte doar peştii şi mamiferele marine, care oricum proliferau în oceanul care tot creştea. Totodată, a construit o imensă corabie şi, când apele s-au înălţat până la el, a încărcat pe corabie toate animalele şi oamenii care mai rămăseseră. Arca lui Noe a navigat multe luni fără ţintă pe suprafaţa nesfârşitei mări în care se transformase pământul. După aceea, ploile au contenit. Apa a început treptat să scadă. Noe se temea că nu-i va mai putea hrăni pe locuitorii din

arca lui. A dat atunci drumul unei porumbițe, care s-a întors ținând în cioc o frunză proaspătă de măslin, semnalând astfel că în sfârșit crestele munților se iveau deasupra valurilor. Noe a înțeles atunci că își câștigase nebunescul rămășag: să salveze făpturile lui Dumnezeu.

— De ce nu le-a salvat Dumnezeu însuși? Nu-i păsa de ele? Plecase în vacanță?

— Dumnezeu a creat universul o dată pentru totdeauna. El a născocit instinctul și inteligența pentru ca noi să ne descurcăm fără El.

— Noe e modelul dumneavoastră?

— Da. La fel ca el, și eu colecționez. În copilărie, am trăit în Congoul belgian, unde tatăl meu era funcționar; albii îi disprețuiau atât de tare pe negri, încât am început să adun o colecție de obiecte indigene.

— Și acum unde e?

— La muzeul din Namur. Astăzi, datorită pictorilor, e la modă: se numește acum

„artă neagră". În momentul de față, adun obiecte pentru două colecții: colecția țigănească și colecția evreiască. Tot ceea ce vrea Hitler să distrugă.

— N-ar fi mai bine dacă l-ați ucide pe Hitler?

Fără să-mi răspundă, mă conduse spre grămezile de volume.

— În fiecare seară, mă retrag ca să meditez asupra cărților evreiești. Iar ziua, la birou, învăț ebraica. Nu se știe niciodată...

— Nu se știe niciodată ce?

— Dacă potopul continuă, dacă nu mai rămâne pe lume nici un evreu care să vorbească limba ebraică, te pot învăța pe tine. Iar tu o vei transmite mai departe.

Am aprobat din cap. Pentru mine, având în vedere ora târzie, decorul fantastic al criptei, adevărată peșteră a lui Ali Baba schimbându-și contururile în lumina tremurătoare a lumânărilor, era vorba de un joc, dar și de realitate. Am trâmbițat plin de fervoare:

— Să zicem atunci că sunteţi Noe, iar eu sunt fiul dumneavoastră.

Mişcat, a îngenuncheat în faţa mea. Simţeam că voia să mă îmbrăţişeze, dar nu îndrăznea. Era bine.

— O să facem un târg, de acord? Tu, Joseph, ai să te prefaci că eşti creştin, iar eu am să mă prefac că sunt evreu. Ai să mergi la liturghie, la catehism, ai să înveţi povestea lui Isus din Noul Testament, în timp ce eu am să-ţi povestesc despre Tora, Mişna, Talmud, şi o să desenăm împreună literele limbii ebraice. Vrei?

— Batem palma!

— Asta e secretul nostru, cel mai mare secret. Tu şi cu mine am putea să murim dacă trădăm secretul. Juri?

— Jur.

Am reprodus atunci mişcarea alambicată pe care mă învăţase Rudy s-o fac în chip de jurământ şi am scuipat apoi pe jos.

Începând din noaptea aceea, m-am ales cu o a doua viaţă, clandestină, pe lângă

părintele Pons. I-am ascuns lui Rudy expediția mea nocturnă și am făcut în așa fel încât să-și pună mai puține întrebări asupra comportamentului părintelui, deturnându-i atenția spre Rosa, ajutoarea de bucătăreasă, o fată frumoasă, blondă, de șaisprezece ani, indolentă, care o asista pe econoamă. Am pretins că-l fixa pe Rudy de fiecare dată când el nu o privea. Rudy a căzut cu capul înainte în cursă și a devenit obsedat de Rosa. Îi plăcea la nebunie să ofteze după amoruri care îi erau inaccesibile.

În tot acest timp, eu învățam limba ebraică, toate cele douăzeci și două de consoane și douăsprezece vocale, și, mai cu seamă, reperam sub aparențele oficiale adevăratele precepte care conduceau internatul nostru. Printr-o subtilitate de regulament, părintele Pons făcea în așa fel încât noi să putem respecta sabatul: odihna era obligatorie sâmbăta. Nu ne puteam face temele și învăța lecțiile decât duminica, după vecernie.

— Pentru evrei, săptămâna începe duminică, pentru creștini, luni.

— Cum asta, părinte?

— În Biblie – pe care trebuie s-o citească atât evreii, cât și creștinii – se spune că Dumnezeu, când a zidit lumea, a lucrat șase zile și s-a odihnit în cea de-a șaptea. La fel trebuie să facem și noi. A șaptea zi, potrivit evreilor, e sâmbăta. Mai târziu, creștinii, ca să se deosebească de evrei care nu voiau să-l recunoască pe Isus drept Mesia, au asigurat că a șaptea zi era duminica.

— Cine are dreptate?

— Ce contează?

— Dumnezeu nu le-ar putea spune oamenilor ce gândește?

— Ceea ce contează nu e ce gândește Dumnezeu despre oameni, ci ceea ce gândesc oamenii despre Dumnezeu.

— Mda... ce înțeleg eu e că Dumnezeu a trudit șase zile, iar după aia, nimic!

Părintele izbucnea în râs când eu mă indignam. Încercam întotdeauna să

minimalizez deosebirile dintre cele două religii ca să le reduc la una singură; iar el mă silea mereu să nu simplific.

— Joseph, ție ți-ar plăcea să știi care dintre cele două religii e cea adevărată. Dar nici una dintre ele nu e! O religie nu e nici adevărată, nici falsă! Ea propune un mod de a viețui.

— Cum vreți să respect religiile dacă nu sunt adevărate?

— Dacă nu respecți decât adevărul, atunci n-ai să respecți mare lucru. 2+2 = 4, ăsta va fi unicul obiect al respectului tău. în afară de asta, ai să înfrunți elemente nesigure: sentimentele, normele, valorile, alegerile, tot atâtea construcții fragile și fluctuante. Nimic matematic. Respectul nu se duce către ce e atestat, ci către ce e propus.

În decembrie, părintele a făcut un joc dublu ca să celebrăm în același timp sărbătoarea creștină a Crăciunului și Hanuka evreiască, duplicitate pe care doar copiii

evrei o ghiceau. Pe de-o parte, comemoram nașterea lui Isus, împodobeam ieslea din sat și participam la slujbe. Pe de altă parte, trebuia să muncim la un „atelier de lumânări“ unde învățam să pregătim fitilul, să topim ceara, s-o colorăm, să turnăm în forme lumânările. Seara, ne aprindeam „operele“ expunându-le la ferestre; copiii creștini primeau astfel răsplata strădaniilor lor, în timp ce noi, copiii evrei, puteam îndeplini pe ascuns ritualul Hanukăi, sărbătoarea Luminilor, perioadă de jocuri și de daruri care cere să dăm de pomană și să aprindem lumânări în amurg. Noi, copiii evrei… Oare câți eram la Vila Galbenă ? Și care ? Cu excepția părintelui, nimeni nu știa. Când bănuielile mi se opreau asupra unui camarad, îmi interziceam să merg mai departe. Mințeam și lăsam și pe alții să se mintă. Asta era salvarea noastră, a tuturor.

În 1943, poliția făcu câteva descinderi la Vila Galbenă. De fiecare dată, o clasă de vârstă se supunea unui control de

identitate. Adevărate sau false, actele noastre rezistau. Percheziționarea sistematică a dulăpioarelor noastre nu dădea nici ea nimic la iveală. Nimeni n-a fost arestat.

Totuși, părintele era îngrijorat.

— Deocamdată, nu e vorba decât de poliția belgiană, îi cunosc pe oamenii ăștia, dacă nu pe ei, măcar pe părinții lor; când mă văd, nu cutează să insiste. Dar mi s-a spus că Gestapoul face descinderi inopinate...

Cu toate astea, după fiecare alertă, viața își relua cursul. Mâncam puțin și prost, mâncare din castane, cartofi, supe din care pescuiam câțiva napi, iar la desert, lapte aburind. Noi, cei de la internat, aveam obiceiul să spargem dulapul celui căruia factorul îi aducea un pachet; astfel, puneam uneori mâna pe câte o cutie de prăjituri, un borcan de dulceață, miere pe care trebuia s-o hăpăim cât mai repede dacă nu voiam să ne-o șterpelească la rândul lor alții.

În cursul primăverii, în timpul uneia dintre lecțiile de ebraică pe care mi le dădea în biroul său încuiat de două ori cu cheia, părintele Pons nu reușea să se concentreze. Cu fruntea încruntată, nici măcar nu auzea ce-l întrebam.

— Ce aveți, părinte?

— Se apropie perioada comuniunii, Joseph. Sunt îngrijorat. E cu neputință ca elevii evrei de la internat care sunt la vârsta comuniunii s-o îndeplinească laolaltă cu creștinii. Nu am dreptul să fac asta. Nu e drept nici față de ei, nici față de religia mea. E un sacrilegiu. Ce este oare de făcut?

N-am șovăit nici o clipă.

— Întrebați-o pe domnișoara Marcelle.

— De ce spui asta?

— Păi, dacă e cineva care va face imposibilul ca să împiedice o comuniune, aceea e domnișoara „Ei, drăcia dracului", nu credeți?

Propunerea mea îl făcu să zâmbească.

A doua zi, mi-a dat voie să-l însoțesc la farmacia din Chemlay.

— Ce drăguţ e puştiul ăsta, mârâi domnişoara Marcelle când mă văzu. Poftim, prinde!

Îmi aruncă o bomboană cu miere. În timp ce dinţii mei îşi făceau de lucru cu delicatesa asta, părintele Pons îi expuse situaţia.

— Ei, drăcia dracului, nu e nici o problemă, domnule Pons: am să vă dau o mână de ajutor. Câţi sunt?

— Doisprezece.

— N-aveţi decât să pretindeţi că sunt bolnavi! Hop! Toţi doisprezece consemnaţi la infirmerie.

Părintele stătu pe gânduri.

— Absenţa lor nu va trece neobservată. Asta nu va face decât să atragă atenţia asupra lor.

— Nu, dacă spuneţi că este epidemie...

— Chiar şi aşa. Oamenii îşi vor pune întrebări.

— Atunci trebuie să mai adăugăm unul sau chiar doi băieţi aflaţi în afara oricărei

bănuieli. Iată, de pildă, băiatul primarului. Și mai bine, fiul familiei Brognard, cretinii ăia care au pus poza lui Hitler în vitrina prăvăliei lor cu brânză.

— Firește! Totuși, nu putem da drept bolnavi paisprezece băieți așa, dintr-odată...

— Ta-ra-ta-ta! Mă ocup eu de chestia asta.

Și ce-a făcut domnișoara „Ei, drăcia dracului" ? Sub pretextul unei vizite medicale, a venit la infirmerie și a examinat grupul de candidați la comuniune. Peste două zile, cu burta chinuită de diaree, fiul primarului și cel al lui Brognard au rămas acasă, nemaiputând veni la ore. „Ei, drăcia dracului" a venit să-i descrie părintelui simptomele, iar acesta le-a cerut celor doisprezece comunianți evrei să le simuleze întocmai.

Comuniunea era prevăzută pentru a doua zi, iar cei doisprezece pseudobolnavi au fost consemnați trei zile la infirmerie.

Ceremonia a avut loc în biserica din Chemlay, o slujbă maiestuoasă în cursul căreia orga a bubuit mai tare ca oricând.

I-am invidiat mult pe colegii mei în veșmânt alb că participă la un asemenea spectacol. Mi-am făgăduit în sinea mea să fiu într-o bună zi în locul lor. Degeaba mă învăța părintele Pons Tora, nimic nu mă emoționa mai mult ca ritualul catolic cu podoabele și fastul lui, cu muzica și cu acel Dumnezeu imens și aerian care stătea binevoitor sus pe tavan.

Înapoindu-ne la Vila Galbenă, unde trebuia să luăm parte la un banchet frugal, care, la cât eram de înfometați, nouă ni se păru pantagruelic, am avut surpriza s-o zăresc pe domnișoara Marcelle în mijlocul holului. Părintele, cum a văzut-o a și dispărut împreună cu ea în birou.

Chiar în seara aceea, am aflat de la el pe lângă ce catastrofă trecuserăm.

În timpul comuniunii, Gestapoul dăduse năvală în internat. Naziștii avuseseră fără îndoială același raționament ca părintele Pons: absența de la ceremonie a copiilor aflați la vârsta comuniunii îi denunța.

Din fericire, domnişoara Marcelle făcea de gardă la infirmerie. Când, din dormitoarele goale, naziştii au ajuns la ultimul etaj, ea începu să tuşească şi să scuipe „într-un mod absolut scârbos“ , potrivit spuselor ei. Cum se ştia bine ce efect avea în mod obişnuit preaurâta domnişoară poreclită „Ei, drăcia dracului“, te lua cu fiori dacă te gândeai cam ce s-ar fi putut întâmpla când exagera. Fără să se opună cererii lor, le deschise uşa infirmeriei, prevenindu-i că puştii erau oribil de contagioşi. La aceste cuvinte, ea mai adăugă şi un strănut necontrolat, astfel că naziştii se mai pomeniră şi cu o salvă de scuipat care le ateriză pe obraji.

Ştergându-şi faţa cu îngrijorare, tipii de la Gestapo făcură rapid stânga-mprejur şi părăsiră internatul. După plecarea maşinilor negre, domnişoara Marcelle petrecuse două ceasuri prăpădindu-se de râs pe un pat din infirmerie, ceea ce, după cum povesteau colegii mei, se dovedise mai întâi oribil, iar apoi contagios.

Deşi avea grijă să nu se vadă nimic, simţeam că părintele Pons era tot mai îngrijorat.

— Mă tem de o percheziţie corporală, Joseph. Ce-aş putea face dacă naziştii vă pun să vă dezbrăcaţi ca să-i repereze pe circumcişi ?

Am dat din cap cu o strâmbătură care însemna că-i împărtăşeam descumpănirea. Într-adevăr, nu pricepusem despre ce vorbea. Circumcişii ? Rudy, când l-am întrebat, a început să rânjească şi să chicotească la fel ca atunci când vorbea despre frumoasa Dora, scoţând un sunet de parcă s-ar fi lovit cu un sac de nuci peste piept.

— Glumeşti ? Vrei să spui că nu ştii ce e aia cirumcizie ? Doar n-o să-mi zici că habar n-ai că şi tu eşti circumcis ?

— Ce sunt ?

— Circumcis !

Conversaţia o lua pe o pantă care nu-mi plăcea deloc : iată că eram din nou înzestrat cu o particularitate care îmi scăpa ! De parcă nu era de ajuns că eram evreu !

— Cocoşelul tău are o piele care nu coboară până la capăt?

— Evident.

— Ei bine, la creştini, pielea aia atârnă. Nu se vede capătul rotund.

— Ca la câini?

— Da. Exact ca la câini.

— Atunci, chiar e adevărat că noi aparţinem unei rase aparte?

Informaţia m-a dărâmat: speranţele mele de a deveni creştin s-au spulberat. Din cauza unui căpeţel de piele pe care nimeni nu-l vedea, eram condamnat să rămân evreu.

— Ba nu, cretinule, reluă Rudy explicaţia, asta nu are nimic natural, e vorba despre o intervenţie chirurgicală: ţi-au făcut-o la câteva zile după ce te-ai născut. Rabinul ţi-a tăiat pieliţa.

— De ce?

— Ca să fii la fel ca tatăl tău.

— De ce?

— Pentru că aşa stau lucrurile de mii de ani!

— De ce?

Descoperirea asta mă lăsă cu gura căscată. Chiar în seara aceea, m-am retras şi mi-am petrecut minute lungi examinându-mi apendicele cu piele moale şi rozalie fără să aflu nimic. Nu izbuteam să-mi imaginez că alţii puteau avea ceva diferit acolo. În zilele următoare, ca să fiu sigur că Rudy nu minţea, am stat la toaletele din curte, folosindu-mi timpul recreaţiei ca să mă spăl și să mă tot spăl pe mâini la lavabou; trăgând cu coada ochiului, încercam să întrezăresc, la pisoarele vecine, sexul camarazilor mei în momentul când îl scoteau din pantaloni sau când îl vârau la loc! N-a durat mult și mi-am dat seama că Rudy nu mă minţise.

— Rudy, e ridicol! La creștini, chestia asta se termină printr-o pieliță fină, strânsă și încrețită, parcă ar fi capătul unui balon gonflabil acolo unde faci nodul. Și apoi, nu e doar asta: la ei durează mai mult decât la noi până fac pipi, iar după aia își scutură

cocoşelul. Parcă ar fi supăraţi pe el. Nu cumva se pedepsesc?

— Nu, fac să se scuture picăturile înainte de a trage gluga la loc. Nu le e la fel de uşor ca nouă să rămână curaţi. Dacă nu sunt atenţi, pot să capete o groază de microbi care put şi fac să te doară.

— Şi totuşi, noi suntem ăia alungaţi! Tu pricepi ceva?

În schimb, mă dumirisem acum în legătură cu problema părintelui Pons. Am perceput atunci formulele invizibile după care organiza duşul săptămânal: părintele alcătuia nişte liste pe care le verifica chiar el făcând apelul, liste potrivit cărora zece elevi, de diverse vârste, treceau în pielea goală din vestiar în sala de duş comună doar sub supravegherea sa. Fiecare grup se dovedea omogen. Niciodată un neevreu nu avea ocazia să zărească un evreu şi viceversa, goliciunea fiind interzisă şi pedepsită în orice alt loc. Astfel că puteam de acum să ghicesc cu uşurinţă cine se ascundea la

Vila Galbenă. Începând din ziua aceea, am tras concluziile pentru mine însumi și am căpătat deprinderea de a-mi ușura vezica îndărătul unei uși zăvorâte, evitând pe veci pisoarele. Am încercat chiar să corectez operația care mă estropiase: îmi consacram momentele de singurătate străduințelor de a-mi manevra pielea în așa fel încât ea să-și regăsească aspectul de la naștere și să-mi acopere glandul. În zadar! Trasă fără menajamente, de fiecare dată urca la loc, fără ca de la o zi la alta să înregistrez vreun progres notabil.

— Ce e de făcut dacă Gestapoul vă pune să vă dezbrăcați, Joseph ?

De ce oare părintele Pons îl lua drept confident pe cel mai tânăr dintre elevii săi de la internat ? Mă socotea cumva mai viteaz decât ceilalți ? Simțea cumva nevoia de a rupe tăcerea ? Suferea că poartă de unul singur povara neliniștitoarelor sale responsabilități ?

— Ei, Joseph, ia zi, ce facem dacă Gestapoul vă silește să vă dați jos pantalonii ?

Răspunsul a fost cât pe ce să ne termine pe toţi în luna august a anului 1943. Şcoala, oficial închisă, era transformată în colonie de vacanţă pe durata verii. Cei care nu aveau familii la care să se ducă locuiau în internat până la reînceperea cursurilor. Noi nu ne simţeam abandonaţi, ci mai degrabă privilegiaţi: Vila Galbenă ne aparţinea, iar anotimpul generos în fructe reuşea să potolească întru câtva neostoita noastră foame. Alături de câteva ajutoare, din rândul tinerilor seminarişti, părintele Pons ne consacra tot timpul său. Alternam plimbările cu focurile de tabără, partidele de bătut mingea cu filmele lui Charlot proiectate pe un cerceaf alb întins noaptea în curtea acoperită a şcolii. Deşi discreţi faţă de supraveghetorii noştri, între noi nu mai erau necesare precauţiile: eram cu toţii evrei. Plini de recunoştinţă faţă de părintele Pons, merita să vezi cu câtă energie asistam la singurul curs care mai rămăsese, cursul de catehism, cu cât entuziasm cântam la

serviciul divin, în ce stare de adevărată beţie construiam, în timpul dimineţilor ploioase, ieslea şi figurinele pentru Crăciunul viitor.

Într-o zi, când un meci de fotbal îi lăsase pe sportivi leoarcă de sudoare, părintele ne ordonă să facem imediat duş.

Cei mari tocmai ispräviserä, cei mijlocii de asemenea. Rămânea grupul celor mici, din care făceam şi eu parte.

Eram cam vreo douăzeci, ţipând şi jucându-ne sub duşurile cu apă rece când un ofiţer german pătrunse în vestiar.

Ofiţerul blond intră, copiii înlemniră, glasurile amuţiră, iar faţa părintelui Pons deveni mai albă decât plăcile de faianţă. Totul încremeni, în afara jeturilor de apă care continuau, vesele, inconștiente, să se reverse peste noi.

Ofițerul începu inspecţia. Instinctiv, unii își acoperiră sexul, un gest firesc de pudoare care survenea însă prea târziu ca să nu se transforme într-o mărturisire.

Apa șiroia. Tăcerea asuda cu picături mari. Ofițerul ne descoperise identitatea. O rapidă mișcare a pupilelor lui ne arăta că reflecta. Părintele Pons făcu un pas înainte și întrebă cu voce nesigură:

— Ce căutați?

Ofițerul îi expuse situația în franceză. Încă de dimineață, trupa sa urmărea un partizan din Rezistență care, fugind, escaladase zidul parcului; făcea așadar cercetări la noi, unde intrusul se putuse ascunde.

— Vedeți că fugarul dumneavoastră nu se ascunde aici, spuse părintele Pons.

— Văd, într-adevăr, răspunse ofițerul cu încetineală.

Se reinstală o tăcere grea, plină de temeri și de amenințări. Am priceput că existența mea avea să se încheie aici. Încă vreo câteva secunde și aveam să ieșim încolonați, goi, umiliți, ca să urcăm într-un camion care ne va duce cine știe unde.

Afară răsunară pași. Zgomot de cizme. Izbituri metalice în pavaj. Strigăte guturale.

Ofițerul în uniformă de culoarea metalului coclit se năpusti spre ușă și o întredeschise.

— Nu e aici. Căutați în alte părți. *Schnell*!

Deja canatul ușii se închidea, iar trupa se îndepărta.

Ofițerul îl privi pe părintele Pons, ale cărui buze tremurau. Unii începură să plângă. Mie îmi clănțăneau dinții.

Am crezut mai întâi că ofițerul își scotea revolverul de la brâu. De fapt, dădu la iveală portofelul.

— Țineți, zise el părintelui Pons dându-i o bancnotă, cumpărați-le bomboane copiilor.

Cum părintele Pons, înlemnit, nu reacționa, ofițerul îi vârî cu de-a sila cei cinci franci în mână, ne zâmbi făcându-ne cu ochiul, pocni din călcâie și dispăru.

Cât a durat oare tăcerea de după plecarea lui ? De câte minute am avut nevoie ca să pricepem că eram salvați ? Unii continuau să plângă pentru că groaza nu-i mai părăsea ; alții rămăseseră încremeniți, fără

grai; și, de asemenea, alții aruncau priviri în toate părțile întrebând din ochi: „Ție îți vine să crezi? Spune!"

Părintele Pons, cu chipul galben ca ceara, cu buzele albe, se prăbuși dintr-odată la pământ. În genunchi pe cimentul ud, se legăna înainte și-napoi rostind fraze confuze, cu privirea fixă, teribilă. M-am repezit spre el și l-am strâns lipindu-l de trupul meu ud, cu un gest ocrotitor, așa cum aș fi făcut cu Rudy.

Am auzit atunci fraza pe care o tot repeta:

— Îți mulțumesc, Doamne. Îți mulțumesc, Doamne. Pentru copiii mei, îți mulțumesc.

Apoi se răsuci spre mine, păru că abia atunci îmi descoperă prezența și, fără nici o reținere, izbucni în hohote de plâns în brațele mele.

Unele emoții se dovedesc atât de puternice încât, fericite sau nefericite, ne zdrobesc. Ușurarea părintelui ne tulbură atât de

mult, că, prin contaminare, câteva clipe mai târziu, doisprezece băieţei evrei, goi puşcă şi un preot în sutană, îngrămădiţi unii într-alţii, uzi, în pragul crizei de nervi, râdeau şi plângeau la unison.

O bucurie difuză se înstăpâni peste noi în zilele următoare. Părintele zâmbea fără încetare. Mi-a mărturisit mai apoi că în deznodământul acela găsise un plus de încredere.

— Credeţi cu adevărat că Dumnezeu e cel care ne-a ajutat, părinte ?

Am profitat de lecţia mea de ebraică pentru a-i pune întrebările care mă obsedau. Părintele mă privi cu bunăvoinţă.

— Sincer să fiu, nu, micul meu Joseph. Dumnezeu nu se amestecă în treburile astea. Dacă reacţia acelui ofiţer german m-a făcut să mă simt bine, e pentru că am recâştigat un pic de credinţă în om.

— Eu cred că e datorită dumneavoastră. Dumnezeu vă are la inimă.

— Nu spune prostii.

— Nu credeți că, dacă ne dovedim pioși, buni evrei sau buni creștini, nimic nu ni se poate întâmpla ?

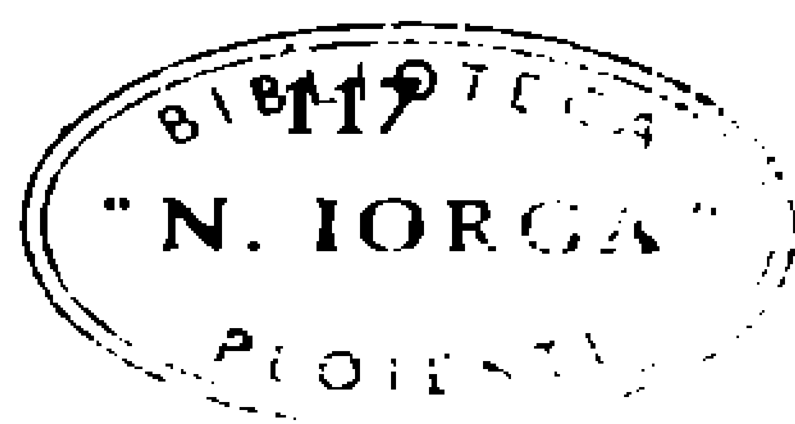
— De unde ai scos o idee atât de prostească ?

— Din catehism. Părintele Boniface...

— Oprește-te ! Ce nerozie primejdioasă ! Oamenii își fac rău unii altora, iar Dumnezeu nu se amestecă. El i-a făcut pe oameni liberi. Așadar, noi suferim sau râdem independent de calitățile sau defectele noastre. Ce rol oribil vrei să-i atribui lui Dumnezeu ? Îți poți imagina o secundă măcar că cel care scapă de naziști e iubit de Dumnezeu, în vreme ce acela care e prins e detestat de Dumnezeu ? Dumnezeu nu se amestecă în treburile noastre.

— Vreți să spuneți că, orice s-ar întâmpla, lui Dumnezeu nu-i pasă ?

— Vreau să spun că, orice s-ar întâmpla, Dumnezeu și-a încheiat sarcina. De acum încolo depinde de noi. Avem sarcina de a ne îngriji de noi înșine.

A început și al doilea an școlar.

Rudy și cu mine eram tot mai apropiați. Pentru că ne deosebeam în toate – vârstă, înălțime, preocupări, atitudine – oricare dintre divergențele noastre, departe de a ne despărți, ne făcea să ne dăm seama cât de mult țineam unul la altul. Eu îl ajutam să-și limpezească ideile încâlcite, în timp ce el mă ocrotea de încăierări, datorită staturii lui și, mai cu seamă, reputației de elev mediocru. „Nu poți scoate nimic din el, repetau profesorii, cap mai tare n-am întâlnit niciodată până acum." Impermeabilitatea totală a lui Rudy față de studiu ni se părea demnă de admirație. De la noi, dascălii izbuteau întotdeauna „să scoată câte

ceva", ceea ce dezvăluia natura noastră ordinară, coruptă, deschisă suspect de mult compromisurilor. De la Rudy nu scoteau nimic. Loază perfectă, trântor pur, inalterabil, integru, le opunea o rezistență absolută. Devenea eroul celuilalt război, acela al elevilor împotriva dascălilor. Iar sancțiunile disciplinare se abăteau atât de des asupra lui, încât capul lui cu aer rătăcit și zbârlit se aureola cu un merit suplimentar: laurii martiriului.

Într-o după-amiază în care era pedepsit, în timp ce eu îi dădeam prin fereastră un codru de pâine pe care-l șterpelisem, l-am întrebat de ce, chiar și atunci când era pedepsit, rămânea blând, dar de neclintit și refuza în continuare să învețe. Și-a dat atunci drumul:

— Suntem șapte în familie: doi părinți, cinci copii. Toți intelectuali, în afară de mine. Tata e avocat, mama – o renumită pianistă de concert care a cântat cu cele mai bune orchestre, frații și surorile mele sunt

de la douăzeci de ani deja licențiați. Numai minți luminate în familie... Toți arestați! Luați pe sus și urcați într-un camion! Nu credeau că li se poate întâmpla așa ceva. De aceea nu s-au ascuns. Niște oameni atât de inteligenți, atât de respectabili! Pe mine, ce m-a salvat a fost că nu mă aflam nici la școală, nici acasă! Umblam creanga pe străzi. Salvat pentru că hoinăream prin oraș... Așa că, vezi tu, studiile...

— Crezi că e o greșeală dacă-mi fac lecțiile?

— Nu, în cazul tău, nu, Joseph. Tu ai de ce s-o faci și ai încă toată viața înaintea ta...

— Rudy, dar nici tu n-ai împlinit măcar șaisprezece ani...

— Da, dar e deja prea târziu...

Chiar dacă nu-mi spunea mai mult, înțelegeam că și el le purta ranchiună alor săi. Chiar dacă dispăruseră, chiar dacă nu ne răspundeau, părinții noștri jucau necontenit un rol în existența noastră la Vila Galbenă. Eu eram supărat pe ei! Eram supărat că sunt evreu, că mă făcuseră evreu,

că mă expuseseră primejdiei. Doi inconştienţi! Tata? Un incapabil. Mama? O victimă. Victimă pentru că se căsătorise cu tata, victimă că nu-şi cântărise propria slăbiciune, victimă pentru că nu era decât o femeie tandră şi devotată. Dacă o dispreţuiam pe mama, totodată o şi iertam, căci nu mă puteam împiedica s-o iubesc. În schimb, o ură profundă mă înverşuna împotriva tatei. Mă silise să devin fiul lui fără a se dovedi în stare să-mi asigure o soartă decentă. De ce nu eram fiul părintelui Pons?

Într-o după-amiază din luna noiembrie a anului 1943, cocoţaţi pe creanga unui stejar bătrân ce domina câmpia care-şi etala ogoarele sub ochii noştri, Rudy şi cu mine dibuiam în scoarţă scorburile unde hibernau veveriţele. Picioarele noastre atingeau zidul înalt care împrejmuia parcul; iar dacă am fi vrut, am fi putut scăpa, am fi putut sări pe poteca aceea care mărginea incinta şi fugi de acolo. Dar unde ne-am fi dus? Nicăieri nu am fi fost la fel de în siguranţă

ca la Vila Galbenă. Ne limitam aventurile la împrejurimile ei. În timp ce Rudy se cățăra tot mai sus, eu rămâneam așezat pe prima furcă a crengilor și, cum stăteam așa, mi s-a părut că-l zăresc pe tata.

Un tractor cobora pe drum. Urma să treacă pe lângă noi. Îl conducea un bărbat. Deși fără barbă și îmbrăcat ca un țăran, semăna suficient cu tata ca să-l pot recunoaște. De altfel, l-am și recunoscut.

Am rămas paralizat. Nu-mi doream deloc să mă întâlnesc cu el. „Numai de nu m-ar vedea!" Mi-am ținut răsuflarea. Tractorul scuipă fum sub copac și își continuă drumul spre vale. „Uf, nu m-a văzut!" Și totuși se găsea la nici zece metri distanță și încă mai puteam să-l strig, să-l ajung din urmă.

Cu gura uscată, fără să respir măcar, am așteptat ca vehiculul să se piardă în zare din ce în ce mai mic și mai greu de auzit. Când am fost sigur că dispăruse, mi-am venit în fire: am dat afară aerul din piept, am clipit,

m-am scuturat. Rudy a mirosit tulburarea de care fusesem cuprins.

— Ce-i cu tine?

— Mi s-a părut că văd pe cineva cunoscut în tractor.

— Pe cine?

— Pe tatăl meu.

— Sărmane Joseph, dar aşa ceva e cu neputinţă!

Am scuturat capul ca să-mi curăţ mintea de gândurile alea idioate.

— Evident că e cu neputinţă...

Dorind ca lui Rudy să i se facă milă de mine, mi-am luat mutra unui copil dezamăgit. În realitate, mă bucuram că reuşisem să evit întâlnirea. De altfel, oare putea fi chiar el? Rudy avea cu siguranţă dreptate. Puteam aşadar trăi la câţiva kilometri unii de alţii fără s-o ştim? De necrezut! În aceeaşi seară, eram deja convins că visasem. Şi astfel am făcut să dispară episodul ăsta din mintea mea.

Câţiva ani mai târziu, am descoperit că în ziua aceea tata trecuse într-adevăr pe

lângă mine. Tatăl meu, pe care eu îl renegam, tatăl meu pe care-l doream departe, absent sau mort... Degeaba încerc eu acum să justific confuzia asta involuntară, reacția monstruoasă prin fragilitatea și panica mea de atunci, ea rămâne actul a cărui rușine o voi păstra – intactă, caldă, arzătoare – până la ultima suflare a vieții mele.

Când ne întâlneam în sinagoga lui tainică, părintele Pons îmi aducea la cunoștință ultimele vești despre război.

— De când trupele germane s-au împotmolit în Rusia, iar americanii au intrat în luptă, cred că Hitler va pierde. Dar cu ce preț? Aici, naziștii sunt tot mai încrâncenați, îi hăituiesc pe partizanii din Rezistență cu o furie neobișnuită, cu energia disperării. Mă tem foarte tare pentru noi, Joseph, mă tem foarte tare.

Simțea cum în aer plutea o amenințare așa cum câinele simte lupul.

— Haide, părinte, totul are să fie bine. Să ne vedem de treabă.

Cu părintele Pons, la fel ca şi cu Rudy, aveam tendinţa să mă arăt ocrotitor. Îi iubeam atât de mult, încât, ca să le împiedic neliniştea, afişam eu un optimism liniştitor, de neclintit.

— Explicaţi-mi mai limpede diferenţa dintre evreu şi creştin, părinte.

— Evreii şi creştinii cred în acelaşi Dumnezeu, acela care i-a dictat lui Moise Tablele Legii. Dar evreii nu recunosc în Isus pe Mesia cel anunţat, trimisul lui Dumnezeu pe care-l aşteptau ei; nu văd în el decât un înţelept evreu în plus. Tu devii creştin când socoteşti că Isus este cu adevărat Fiul lui Dumnezeu, că în el Dumnezeu s-a întrupat, a murit şi a înviat.

— Deci, pentru creştini, asta s-a întâmplat deja; pentru evrei, are să vină.

— Exact, Joseph. Creştinii sunt cei care îşi amintesc, iar evreii cei care speră încă.

— Atunci înseamnă că un creştin e un evreu care a încetat să mai aştepte?

— Da. Iar un evreu e un creştin de dinainte de Isus.

Mă amuza mult să mă văd în chip de „creştin de dinainte de Isus". Între catehismul catolic şi iniţierea clandestină în Tora, istoria sfântă îmi captiva mai mult imaginaţia decât poveştile pentru copii împrumutate de la bibliotecă: ea se dovedea mai plină de miez, mai intimă, mai concretă. La urma urmei, era vorba despre strămoşii mei, Moise, Abraham, David, Ioan Botezătorul sau Isus! În vinele mele curgea neîndoielnic sângele unuia dintre ei. Şi apoi, vieţile lor nu erau fade, cum nu era nici a mea: se bătuseră, strigaseră, plânseseră, cântaseră, riscaseră să moară în fiecare clipă. Ceea ce nu cutezam să-i mărturisesc părintelui Pons era că îl făcusem şi pe el parte din istoria aceea. Nu izbuteam să mi-l închipui pe Pilat din Pont, prefectul roman care se spăla pe mâini, sub

alte trăsături decât ale sale: mi se părea normal ca părintele Pons să se afle acolo, în Evanghelii, alături de Isus, între evrei și viitorii creștini, mijlocitor descumpănit, om cinstit care nu știe să aleagă.

Simțeam că pe părintele Pons îl tulburau studiile pe care și le impunea datorită mie. Asemenea multor altor catolici, nu cunoscuse prea bine dinainte Vechiul Testament și se minuna acum să-l descopere, la fel cum se întâmpla și cu anumite comentarii rabinice.

— Joseph, sunt zile în care mă întreb dacă n-ar fi mai bine să fiu evreu, îmi spunea el, cu ochii strălucind de încântare.

— Nu, părinte, rămâneți creștin, nu vă dați seama ce noroc aveți.

— Religia ebraică insistă pe respect, cea creștină pe iubire. Or, mă întreb eu: nu cumva respectul e fundamental, și nu iubirea ? Și, de asemenea, mai ușor de atins... Să-ți iubești vrăjmașul, așa cum propune Isus, și să întinzi și celălalt obraz mi se par

niște lucruri admirabile, dar greu de pus în aplicare. Mai ales acum. Tu i-ai întinde lui Hitler și celălalt obraz?

— Niciodată!

— Nici eu! E adevărat că eu nu sunt demn de Cristos. Întreaga mea viață nu-mi va fi de ajuns ca să-l imit... Cu toate astea, poate fi iubirea o datorie? Putem oare comanda inimii? Nu cred. Potrivit marilor rabini, respectul e superior iubirii. El este o obligație permanentă. Asta mi se pare cu putință. Îi pot respecta pe cei pe care nu-i iubesc sau care îmi sunt indiferenți. Dar să-i iubesc? De altfel, am oare atâta nevoie să-i iubesc dacă îi respect? Iubirea e un lucru greu, n-o putem nici provoca, nici controla, nici sili să dureze. Pe când respectul...

Se scărpina pe țeasta netedă.

— Mă întreb dacă nu cumva noi, creștinii, nu suntem decât niște evrei sentimentali...

Așa se scurgea existența mea, ritmată de studii, de cugetări sublime asupra Bibliei,

de teama de naziști, de cavalcadele partizanilor tot mai numeroși și mai cutezători, de jocurile cu camarazii și de plimbările cu Rudy. Dacă bombardamentele nu cruțau satul Chemlay, aviatorii englezi evitau Vila Galbenă, fără îndoială pentru că era departe de gară, dar mai ales pentru că părintele Pons fusese destul de precaut și înălțase un drapel al Crucii Roșii pe paratrăsnet. În mod paradoxal, îmi plăceau alarmele acelea: nu coboram niciodată în adăpost împreună cu camarazii mei, ci, împreună cu Rudy, asistam la spectacol de sus, de pe acoperiș. Bolizii de la Royal Air Force zburau atât de jos, că-i puteam vedea pe piloți și le puteam face semne prietenoase cu mâna.

În vreme de război, cea mai mare primejdie e să începi să te obișnuiești cu lucrurile. Îndeosebi cu pericolul.

Deoarece la Chemlay, în clandestinitate, zeci de indivizi bravau în fața ocupantului nazist, iar cu timpul sfârșeau prin a-l

subestima, vestea debarcării din Normandia ne-a costat scump.

Când am aflat că trupele americane, numeroase și bine înarmate, tocmai puseseră piciorul pe continent, vestea ne-a făcut să ne simțim beți de fericire. Chiar dacă trebuia să ne ținem gura, zâmbetul tot nu pierea de pe chipurile noastre. În ce-l privește pe părintele Pons, el pășea pe deasupra pământului, ca Isus pe ape, cu fruntea iradiindu-i de bucurie.

În duminica aceea, tropăiam de nerăbdare să ne ducem la liturghie, dornici să împărțim această aproape-victorie, măcar din priviri, cu locuitorii satului. Toți elevii s-au încolonat în curte cu cincisprezece minute mai devreme decât trebuia.

Pe drum, țăranii îmbrăcați în straie de duminică ne făceau cu ochiul. O doamnă mi-a întins o ciocolată. Alta mi-a vârât o portocală în mână. Încă una mi-a strecurat în buzunar o bucată de prăjitură.

— De ce mereu lui Joseph? mârâi un camarad.

— Normal, e cel mai frumos! strigă Rudy de departe.

Se nimerea bine: aveam mereu burta goală, cu atât mai mult cu cât eram pe atunci într-un puseu de creștere.

Pândeam momentul când urma să trecem pe lângă farmacie, căci nu mă îndoiam că domnișoara Marcelle, care, împreună cu părintele Pons, salvase și ocrotise atâția copii, ne va întâmpina cu un chip radios. Poate că, de bucurie, îmi va arunca și câteva acadele?

Or, storul de metal astupa vitrina.

Grupul nostru ajunse mai devreme în piața satului, iar acolo toată lumea se opri brusc, copii și săteni, în fața bisericii.

Dindărătul canaturilor larg deschise izbucnea o muzică marțială, produsă de orga ale cărei clape erau apăsate de cineva cu toată puterea. Am recunoscut refrenul cu stupefacție: *La Brabançonne!*

Mulţimea rămăsese îngrozită. Să cânţi *La Brabançonne*, imnul nostru naţional, sub nasul naziştilor însemna ultragiul suprem. Era ca şi cum le-ai fi spus: „Cărați-vă, fugiți, ați pierdut totul, nu mai sunteți nimic!"

Cine cutezase să săvârşească un gest de o asemenea insolenţă?

Primii care o zăriră șoptiră iute celorlalți: E domnişoara „Ei, drăcia dracului"! Domnişoara Marcelle, cu mâinile pe clape, cu picioarele pe pedale, intrase pentru prima oară în viața ei într-o biserică pentru a le arăta nemţilor că aveau să piardă războiul.

Euforici, entuziasmaţi, adăstam în preajma bisericii, de parcă am fi asistat la vreun strălucitor și primejdios număr de circ. „Ei, drăcia dracului" cânta al naibii de bine, mult mai bine decât anemicul organist care asigura de obicei serviciul divin. Sub degetele ei, instrumentul suna ca o fanfară barbară, în roșu şi aur, cu alămuri lucitoare și tobe puternice. Sunetele se rostogoleau

până la noi cu putere, făcând să vibreze solul și să tremure geamurile magazinelor.

Deodată, se auzi un scrâșnet de cauciucuri. O mașină neagră frână în fața bisericii și patru gealați țâșniră din ea.

Polițaii de la Gestapo o înhățară pe domnișoara Marcelle, care se opri din cântat, dar porni să-i insulte:

— S-a zis cu voi! Sunteți terminați! N-aveți decât să vă luați de mine, asta tot nu va schimba nimic! Amărâților! Cârpelor! Neputincioșilor!

Naziștii o azvârliră fără menajamente în mașina care o luă imediat din loc.

Părintele Pons, mai livid ca niciodată, își făcu semnul crucii. Eu stăteam cu pumnii încleștați, aș fi vrut să alerg după mașină, s-o ajung, să-i fac arșice pe ticăloșii ăia. L-am apucat de mână, care era înghețată.

— Ea n-are să spună niciodată nimic, părinte. Sunt sigur că nu va spune nimic.

— Știu, Joseph, știu. Domnișoara „Ei, drăcia dracului“ este cea mai curajoasă dintre noi toți. Dar oare ce-i vor face?

Dar răspunsul nu s-a lăsat prea mult așteptat. Chiar în seara aceea, la ora unsprezece, Vila Galbenă a fost năpădită de naziști.

Domnișoara Marcelle, deși torturată, nu scosese o vorbă. Cu toate astea, făcându-i percheziție la domiciliu, naziștii descoperiseră negativele fotografiilor care împodobeau actele noastre false.

Eram demascați. Nici măcar nu mai era nevoie să ne dăm jos pantalonii. Naziștii n-aveau altceva de făcut decât să ne deschidă pașapoartele ca să identifice impostorii.

În douăzeci de minute, toți copiii evrei de la Vila Galbenă au fost strânși în același dormitor.

Naziștii exultau. Pe noi, în schimb, teroarea ne covârșea. Simțeam o asemenea neliniște, că nu mai eram nici măcar în stare

să gândesc. Fără să-mi dau seama, mă supuneam cu docilitate.

— La perete, cu mâinile ridicate. Repede!

Rudy se strecură alături de mine, dar asta nu mă linişti: avea ochii holbaţi de spaimă.

Părintele Pons se aruncă în luptă.

— Domnilor, sunt scandalizat: nu le cunoşteam identitatea! N-am bănuit că aceşti copii puteau fi evrei. Mi-au fost aduşi ca arieni, adevăraţi arieni. Am fost înşelat, cineva şi-a bătut joc de mine, a abuzat de credulitatea mea.

Chiar dacă n-am priceput imediat atitudinea părintelui, n-am crezut nici o clipă că încerca să se dezvinovăţească spre a evita să fie arestat.

Şeful Gestapoului îl întrebă brutal:

— Cine vi i-a adus pe aceşti copii?

Părintele Pons şovăi. Se scurseră încet zece secunde.

— N-am să vă mint: toţi cei ce se află aici mi-au fost aduşi de domnişoara Marcelle, farmacista.

— Şi lucrul ăsta nu v-a pus deloc pe gânduri ?

— Ea mi-a încredinţat mereu orfani. De cincisprezece ani. Cu mult dinaintea războiului. Era o persoană bună la suflet. Se afla în legătură cu un grup de voluntari care acţionează în folosul copiilor nefericiţi.

— Şi cine le plătea pensiunea ?

Părintele se făcu livid.

— Soseau plicuri pentru fiecare din copii, lună de lună, pe numele lor. Puteţi verifica la contabilitate.

— De unde vin aceste plicuri ?

— De la diverşi mecena... De la cine vreţi să vină ? E consemnat în registrele noastre. Veţi avea referinţele.

Naziştii îl credeau. Şefului lor îi lăsa gura apă la gândul de a pune mâna pe liste. Brusc, părintele atacă fără să-şi slăbească poziţia :

— Unde îi duceţi ?

— La Malines.

— Şi apoi ?

— Nu vă privește.

— Va fi un drum lung?

— Cu siguranță.

— Atunci lăsați-mă să le triez lucrurile, să le umplu valizele, să-i îmbrac, să le dau de mâncare pentru drum. Fiii mei, nu puteți trata niște copii în felul ăsta. Dacă mi i-ați fi dat în grijă pe copiii voștri, ați fi acceptat să-i las să plece în felul ăsta?

Șeful cu mâini zdravene șovăia. Părintele profită și încercă o nouă portiță de scăpare:

— Știu că nu le vreți răul. Haide, am să pun totul în ordine și o să veniți să-i luați în zori.

Căzând în plasa șantajului ăsta afectiv, stingherit de naivitatea abatelui, șeful Gestapoului avea poftă să-i demonstreze că nu era un căpcăun.

— La șapte fix, mâine-dimineață, vor fi curați, îmbrăcați, hrăniți, încolonați în curte fiecare cu bocceluța lui, stărui blând părintele. Nu mă jigniți. Mă ocup de ei de

ani de zile: când îmi este încredințat un copil, se poate avea încredere în mine.

Șeful Gestapoului aruncă o privire spre cei aproape treizeci de copii evrei în cămașă, își aminti că nu va avea nici un camion până a doua zi, se gândi că îi era somn, ridică din umeri și mormăi:

— De acord, părinte, am încredere în dumneata.

— Poți să ai, fiule. Mergi în pace.

Oamenii în negru ai Gestapoului părăsiră internatul.

După ce părintele se asigură că erau deja departe, se întoarse spre noi.

— Copii, fără țipete, fără panică: vă duceți să vă luați lucrurile în liniște și vă îmbrăcați. Apoi veți fugi.

Ne-a străbătut un lung suspin de ușurare. Părintele Pons îi chemă pe supraveghetorii din celelalte dormitoare, cinci tineri seminariști, și îi închise în aceeași sală cu noi.

— Fiii mei, am nevoie de ajutorul vostru.

— Contați pe noi, părinte.

— Vreau să minţiţi.

— Dar...

— Trebuie să minţiţi. În numele lui Cristos. Mâine, veţi spune celor de la Gestapo că nişte partizani mascaţi din Rezistenţă au năvălit în Vilă la puţin timp de la plecarea lor. Veţi afirma că v-aţi bătut. De altfel, vă vor descoperi legaţi fedeleș de paturile astea, ca să vă puteţi dovedi nevinovăţia. Acceptaţi să vă leg?

— Puteţi chiar să ne daţi și câteva lovituri, părinte.

— Mulţumesc, fiii mei. Cât priveşte loviturile, n-am nimic împotrivă, cu condiţia să vi le daţi chiar voi înșivă.

— Și dumneavoastră, ce veţi face?

— Nu pot rămâne cu voi. Mâine, cei din Gestapo nu mă vor mai crede. Le va trebui un vinovat. Am să fug așadar împreună cu copiii. Fireşte, voi veţi dezvălui că eu i-am chemat pe partizani, complicii mei.

În minutele următoare, a avut loc spectacolul cel mai incredibil pe care mi-a fost

dat să-l văd: tinerii seminariști începură să-și care pumni cu osârdie, cu seriozitate, cu precizie, care peste nas, care peste gură, care în ochi, fiecare mai cerând niscaiva scatoalce de la colegul lui dacă nu se socotea îndeajuns de lovit. Apoi părintele Pons îi legă zdravăn de picioarele paturilor și le mai vârî și câte un căluș în gură.

— Puteți respira?

Seminariștii dădură din cap în semn că da. Unii aveau chipul tumefiat, altora le sângera nasul, cu toții aveau lacrimi în ochi.

— Mulțumesc, fiii mei, spuse părintele Pons. Și, ca să rezistați până dimineață, gândiți-vă la Domnul nostru Isus Cristos.

Acestea fiind zise, verifică să ne luăm fiecare un bagaj ușor și, în cea mai desăvârșită liniște, ne puse să coborâm scara, apoi să ieșim pe ușa din spate.

— Unde mergem? murmură Rudy.

Deși eram singurul care aveam o oarecare idee despre locul cu pricina, am tăcut.

Am străbătut parcul până la luminiș. Acolo, părintele ne opri.

— Copii, nu-mi pasă dacă o să mă socotiți nebun: n-o să mergem mai departe!

Ne expuse planul lui și ne-am petrecut restul nopții punându-l în aplicare.

Jumătate dintre noi merseră să se odihnească în cripta capelei. Cealaltă jumătate – din care făceam și eu parte – își consacră orele care urmară ștersului adevăratelor indicii și creării altora false. Pământul, îmbibat de ploaia recentă, se afunda sub picioare cu un clipocit: nimic mai ușor ca să putem lăsa niște frumoase urme.

Ceata noastră traversă așadar poiana și ieși din parc prin poarta cea îngustă. Apoi, izbind cu tocurile pantofilor în humusul moale, rupând crengi, pierzând în mod intenționat chiar și câteva obiecte, am coborât printre ogoare până la râu. Acolo, părintele ne-a dus până la un debarcader.

— Uite așa, vor crede că o barcă ne aștepta aici... Acum refacem traseul, dar

înaintând de-a-ndăratelea, copii, ca să facem să se creadă că eram de două ori mai mulți și ca să evităm urmele în celălalt sens.

Întoarcerea a fost înceată, trudnică; alunecam; efortul se adăuga spaimei și oboselii. În poiană, ne rămase să facem ce era mai greu: să ștergem urmele de pași spre capela dezafectată, lovind terenul jilav cu ramuri frunzoase.

Se crăpa de ziuă când ne-am alăturat camarazilor adormiți în fundul criptei. Părintele Pons închise cu mare grijă ușile și trapa deasupra noastră. Aprinse doar o singură făclie în chip de opaiț.

— Dormiți, copii. În dimineața asta, nu avem o oră de deșteptare obligatorie.

Nu departe de locul unde mă prăbușisem istovit, părintele își făcu un locșor între câteva teancuri de cărți pe care le clădi în jurul lui ca pe un zid de cărămizi. Când m-a zărit, l-am întrebat:

— Pot să vin în camera dumneavoastră, părinte ?

— Vino, micul meu Joseph.

M-am strecurat până la el și mi-am sprijinit obrazul de umărul lui slab. Abia am avut timp să-i ghicesc privirea înduioșată, că am și adormit.

Dimineața, când cei din Gestapo au năvălit în Vila Galbenă, au dat peste seminariștii legați fedeleș, au urlat că e scandalos, au luat-o pe urmele noastre false până la râu și ne-au căutat și mai departe: nu și-au închipuit nici măcar o clipă că nu fugiserăm de acolo.

Nu se mai punea problema ca părintele Pons să se manifeste în mod vizibil. De asemenea, nici vorbă să mai rămânem în sinagoga secretă amenajată sub capelă. Dacă eram încă în viață, totul în această viață ridica acum probleme: vorbitul, mâncatul, urinatul, defecatul. Nici somnul nu mai era un refugiu, căci dormeam pe jos și fiecare în ritmul lui.

— Vezi tu, Joseph, îmi spunea cu umor părintele, croaziera pe arca lui Noe nu

trebuie să fi fost chiar o călătorie de plăcere.

Foarte repede, rețeaua de partizani din Rezistență a venit după noi luându-ne unul câte unul ca să ne ascundă prin alte părți. Rudy plecă printre primii. Cu siguranță pentru că ocupa prea mult loc. Părintele Pons nu arătă niciodată spre mine celor care ne recuperau. Să fi fost cu intenție? Îndrăzneam să cred că voia să mă țină în preajma lui cât mai mult timp cu putință.

— Poate că Aliații vor câștiga mai curând decât e prevăzut? Poate că vom fi în curând eliberați? îmi spunea el, făcându-mi cu ochiul.

Profită de acele săptămâni ca să-și îmbunătățească cunoștințele de religie ebraică împreună cu mine.

— Viețile voastre nu sunt doar viețile voastre, ele sunt purtătoare ale unui mesaj. Nu vreau să vă las să fiți exterminați, hai, la treabă.

Într-o zi, când nu mai eram decât cinci în criptă, i i-am arătat părintelui pe cei trei camarazi ai mei adormiţi.

— Vedeţi, părinte, n-aş vrea să mor cu ei.

— De ce?

— Pentru că, chiar dacă trăiesc acum alături de ei, nu sunt prietenii mei. Ce împart eu cu ei? Doar faptul că sunt o victimă.

— De ce îmi spui asta, Joseph?

— Pentru că aş prefera să mor împreună cu dumneavoastră.

Mi-am lăsat capul să alunece pe genunchii lui şi i-am încredinţat gândurile care mă chinuiau.

— Aş prefera să mor împreună cu dumneavoastră pentru că pe dumneavoastră vă prefer. Aş prefera să mor împreună cu dumneavoastră pentru că nu vreau să vă plâng şi încă şi mai puţin să plângeţi dumneavoastră după mine. Aş prefera să mor cu dumneavoastră pentru că aţi fi atunci ultima persoană pe care aş vedea-o în lumea asta. Aş prefera să mor cu dumneavoastră

pentru că cerul, fără dumneavoastră, n-are să-mi placă, ba chiar are să mă neliniştească.

În clipa aceea, izbucniră nişte strigăte în uşa capelei.

— Bruxelles-ul e liber! Am câştigat! Bruxelles-ul a fost eliberat de englezi!

Părintele sări în picioare şi mă luă în braţe.

— Liberi! Auzi, Joseph? Suntem liberi! Nemţii se cărăbănesc!

Se treziră şi ceilalţi copii.

Partizanii din Rezistenţă ne eliberară din criptă şi începurăm să alergăm, să ţopăim, să râdem pe străzile din Chemlay. Strigăte de bucurie urcau din toate casele, se trăgea cu puşca în văzduh, drapelele se rostogoleau afară peste geamuri, se improvizau dansuri, se scoteau sticle cu alcool dosite în urmă cu cinci ani.

Până seara am stat în braţele părintelui. Comentând evenimentele cu fiecare sătean în parte, pe obraji îi curgeau lacrimi de bucurie. I le ştergeam cu mâinile mele. Din

moment ce era o zi de veselie, aveam dreptul să am nouă ani, să stau ca un copil pe umerii omului care mă salvase, aveam dreptul să-i sărut obrajii trandafirii și sărați, aveam dreptul să râd în hohote fără motiv. Până seara, radios, nu m-am dezlipit de el. Chiar dacă atârnam greu, nu s-a plâns deloc.

— Războiul se va sfârși curând!

— Americanii atacă spre Liège.

— Trăiască americanii!

— Trăiască englezii!

— Să trăim și noi!

— Ura!

Din acea zi de 4 septembrie 1944, am crezut mereu că Bruxelles-ul fusese eliberat pentru că, așa brusc, fără ocolișuri, îi declarasem părintelui Pons iubirea mea. Am fost marcat pe veci de acea zi. De atunci începând, m-am așteptat întotdeauna să explodeze petarde și să se desfășoare drapele atunci când îi mărturiseam sentimentele mele unei femei.

Zilele care urmară se dovediră, în regiunea noastră, mai pline de pericole și de moarte decât perioada războiului. În timpul Ocupației, dușmanul era în mod clar vizibil, așadar vizat; în timpul Eliberării, împușcăturile porniră de ici, de colo, necontrolate, necontrolabile, iar haosul domni. După ce și-a adus îndărăt copiii la Vila Galbenă, părintele Pons ne interzise să ieșim în parc. Cu toate astea, Rudy și cu mine nu ne puteam opri să nu ne cățărăm în stejarul nostru, ale cărui crengi treceau dincolo de zid. Locurile prin care se putea vedea prin frunziș dădeau spre câmpia care se întindea, pustie, până la fermele îndepărtate. De acolo puteam, dacă nu să

asistăm la lupte, măcar să le percepem ecoul. Astfel l-am văzut trecând într-o mașină decapotabilă pe ofițerul german care alesese să nu ne denunțe atunci la dușuri: era în cămașă, însângerat, cu chipul tumefiat, ras în cap, ținut strâns de niște eliberatori înarmați care îl conduceau spre nu știu ce răzbunare...

Aprovizionarea continua să constituie o problemă. Ca să ne mai înșelăm foamea, Rudy și cu mine căutam pe pajiște o iarbă verde-închis la culoare, mai groasă decât cea obișnuită, cu care ne umpleam mâinile, după care ne îndesam mănunchiul în gură. Era amar, chiar infect, dar măcar ne dădea impresia că avem ceva în gură.

Treptat, ordinea s-a întors. Totuși, ea nu ne aducea vești bune. Domnișoara Marcelle, farmacista, fusese torturată cu atrocitate înainte de a fi deportată în Răsărit. Oare cum se va întoarce? Se va mai întoarce însă? Căci confirmarea a ceea ce bănuiam în timpul războiului ne venea acum:

naziștii își asasinaseră prizonierii în lagărele lor de concentrare. Mii de făpturi umane fuseseră masacrate, doborâte de gloanțe, asfixiate cu gaz, arse sau îngropate de vii.

Am reînceput să fac pipi în pat. Spaima devenea retrospectivă: eram îngrozit de soarta de care tocmai scăpasem. Și rușinea mea devenea retrospectivă: mă gândeam la tatăl meu întrezărit atunci, pe care nu socotisem că e bine să-l strig. Dar oare era chiar el? Mai era în viață? Dar mama? Am reînceput să-i iubesc, cu o iubire înzecită de remușcare.

În nopțile fără nori, evadam din dormitor și ieșeam să contemplu cerul. Când fixam cu ochii „steaua lui Joseph și a mamei", astrele începeau iarăși să cânte în idiș. Foarte repede, vederea mi se încețoșa, mă sufocam, stând cu brațele încrucișate, țintuit pe pajiște, hrănindu-mă până la urmă cu muci și cu lacrimi.

Părintele Pons nu mai avea timp să-mi dea lecții de ebraică. Vreme de luni întregi,

de dimineață până seara, alerga pe urmele părinților noștri, confruntând registrele criptate întocmite de rețelele de rezistență, aducând de la Bruxelles listele morților deportați.

Pentru unii dintre noi, veștile sosiră repede: erau singurii supraviețuitori ai familiilor lor. Când nu eram la ore, îi consolam, ne ocupam de ei, dar totodată ne gândeam în sinea noastră: nu cumva voi fi eu următorul? Să fie cumva o veste bună cea care întârzie? Sau una foarte proastă?

Rudy, de îndată ce faptele luară locul speranțelor, se hotărî să creadă că îi pierduse pe toți ai lui. „*Schlemazel* cum sunt, nu poate fi altfel." Efectiv, părintele Pons se întoarse, de la o săptămână la alta, cu sinistra confirmare că fratele mai mare al lui Rudy, apoi ceilalți frați, apoi surorile, apoi tatăl lui, fuseseră gazați la Auschwitz. De fiecare dată, o colosală durere mută îl dobora pe prietenul meu: petreceam câteva ceasuri întinși pe iarbă, cu fața spre cerul

plin de soare și de rândunele, ținându-ne de mână. Cred că plângea, dar nu cutezam să mă întorc spre el, de teamă să nu-l umilesc.

Într-o seară, părintele Pons se întoarse de la Bruxelles cu obrazul încins de cât pedalase în viteză și se duse glonț la Rudy:

— Rudy, mama ta trăiește. Va sosi la Bruxelles vineri, cu convoiul supraviețuitorilor.

În noaptea aceea, Rudy plânse amarnic, cu sughițuri de ușurare, încât am crezut că o să moară sufocat de lacrimi înainte să-și revadă mama.

Vineri, Rudy se sculă înainte de venirea zorilor ca să se spele, să se îmbrace, să-și curețe încălțările, să adopte un stil burghez pe care nu-l mai văzusem până atunci la el, astfel că a fost cât pe ce să nu-l recunosc, așa cum era cu părul dat cu briantină și pieptănat cu creastă, dacă nu i-aș fi văzut urechile de faun. Surescitat, nu contenea să dea din gură, sărind de la o idee la alta,

lăsându-și frazele neterminate ca să înceapă altele.

Reușind să facă rost cu împrumut de o mașină, părintele Pons decise că voi lua și eu parte la călătorie și, pentru prima oară în ultimii trei ani, am părăsit Vila Galbenă. Din pricina bucuriei lui Rudy, o lăsasem mai moale cu neliniștile personale legate de soarta propriei mele familii.

La Bruxelles o ploaie fină ca un praf de apă cădea ușor printre fațadele cenușii, aburindu-ne geamurile de la mașină cu o ceață transparentă, făcând să lucească trotuarele. Ajuns la hotelul mare și luxos unde erau aduși supraviețuitorii, Rudy se năpusti spre portarul în uniformă roșie cu fireturi aurii.

— Unde e pianul ? Va trebui s-o duc acolo pe mama. E o pianistă fără seamăn. De mare virtuozitate. Dă concerte.

Odată reperat instrumentul cel lung și lăcuit de la bar, ni se aduse la cunoștință că cei salvați sosiseră deja și că, după ce

fuseseră despăducheați și conduși la etuvă, se aflau la restaurant, unde erau hrăniți.

Rudy dădu fuga în sala restaurantului, cu părintele Pons și cu mine pe urmele lui.

O priveliște insuportabilă ne întâmpină acolo: bărbați și femei cu trupuri rahitice, cu pielea cenușie lipită de oase, toți cu cearcăne adânci sub ochii goi, extenuați în așa hal încât le venea greu să țină tacâmurile în mâini, stăteau aplecați deasupra supei. Nu dădură nici o atenție sosirii noastre, atât erau de avizi să se hrănească, neliniștiți că vor fi împiedicați s-o facă.

Rudy cercetă din ochi sala.

— Nu e aici. Mai e și un alt restaurant, părinte?

— Mă duc să întreb, răspunse acesta.

În acel moment o voce țâșni dinspre o banchetă.

— Rudy!

O femeie se ridică, gata să cadă când ne făcu semn cu mâna.

— Rudy!

— Mămico!

Rudy se năpusti spre cea care-l striga și o strânse în brațe.

N-o recunoșteam în făptura ei pe mama pe care mi-o descrisese Rudy, o femeie înaltă, cu un aer suveran, spunea el, cu piept maiestuos, cu ochi de culoarea oțelului, cu păr negru ce părea că nu se mai termină, bogat, stufos, care stârnise mereu admirația publicului. În loc de asta, el strângea în brațe o bătrânică aproape cheală, cu privire fixă, temătoare, de un cenușiu spălăcit, al cărei trup osos, mare și plat, se întrezărea sub o rochie de lână.

În timpul ăsta, își șoptiră la ureche fraze în idiș, plânseră unul în brațele celuilalt, iar eu am tras concluzia că Rudy, dacă nu cumva se înșelase în privința persoanei, atunci cu siguranță își înfrumusețase amintirile.

Voi s-o ia cu el.

— Vino, mămico, e un pian aici, în hotel.

— Nu, Rudy, vreau mai întâi să termin de mâncat.

— Hai, mămico, vino.

— N-am terminat morcovii, spuse ea bătând din picior, ca o fetiță îndărătnică.

Rudy își arătă surpriza: n-o mai avea în fața lui pe mama cea autoritară, ci o fetiță care nu voia să lase gamela din mână. Părintele Pons îi sugeră printr-un gest să n-o contrazică.

Ea își termină supa încet, conștiincios, înmuie o bucată de pâine în farfurie, ștergând porțelanul până ce-l lăsă imaculat, indiferentă la toate celelalte. În jurul ei, toți ceilalți supraviețuitori făceau la fel. Înfometați ani de zile, mâncau acum cu o poftă de nestăvilit.

Apoi Rudy o ajută să se ridice oferindu-i brațul și făcu prezentările. În pofida epuizării, ea ne zâmbi grațios.

— Știți, îi spuse ea părintelui Pons, nu m-am păstrat în viață decât pentru că nutream speranța să-l regăsesc pe Rudy.

Rudy clipi și făcu să devieze conversația.

— Hai să mergem la pian, mămico.

După ce străbătură saloanele care păreau sculptate în bezelele cu cremă, după ce trecură de câteva uşi îngreunate de perdele groase din mătase, o aşeză cu precauţii pe taburetul pianului şi ridică uşor capacul instrumentului.

Ea se uită la pianul cu semicoadă cuprinsă de emoţie, apoi de neîncredere. Mai ştia oare să cânte ? Piciorul i se târî spre pedală. Mângâie clapele cu degetele. Tremura. Îi era teamă.

— Cântă, mamă, cântă! îi şopti Rudy.

Panicată, îşi privi fiul. Nu cuteza să-i spună că nu era sigură că va izbuti, că nu va mai avea putere, că...

— Cântă, mamă, cântă. Şi eu am trecut războiul gândindu-mă că într-o bună zi vei cânta din nou pentru mine.

Ea se clătină, se prinse de margine, apoi se uită atentă la clape ca la un obstacol pe care trebuia să-l învingă. Mâinile i se apropiară de clape, timide, apoi se afundară delicat în fildeşul lor.

Se înălţă atunci cântecul cel mai suav şi mai trist pe care mi-a fost dat să-l aud. Subţiratică, cu sunete la început rare, apoi tot mai bogată, mai sigură, muzica se năştea, se amplifica, se dezvolta, răvăşitoare, pierdută.

Cântând, mama lui Rudy recăpăta parcă substanţă. O desluşeam acum, îndărătul celei pe care o vedeam, pe femeia pe care mi-o descrisese Rudy.

La sfârşitul bucăţii, se întoarse spre fiul ei.

— Chopin, murmură ea. N-a trecut prin suferinţele noastre şi, cu toate astea, a ghicit totul.

Rudy o sărută pe gât.

— Ai să reîncepi studiile, Rudy ?

— Promit.

În cursul săptămânilor următoare, am văzut-o regulat pe mama lui Rudy, pe care o domnişoară bătrână de la Chemlay acceptase s-o ia în gazdă la ea acasă. Îşi recăpăta formele, culorile, părul de pe cap,

autoritatea, iar Rudy, care se ducea seara la ea, încetă să mai fie imposibilul elev leneş de până atunci, dovedind chiar nişte aptitudini uimitoare pentru matematică.

Duminica, Vila Galbenă devenea locul de adunare al copiilor care fuseseră ascunși. Erau aduși din împrejurimi toți cei care, de la trei la șaisprezece ani, încă nu fuseseră revendicați de rude. Se urcau pe o estradă improvizată în curtea interioară a școlii. Oamenii veneau în număr mare, care pentru a-și regăsi fiul sau fiica, nepotul sau nepoata, care pentru vreo rudă îndepărtată de care se socotea, după holocaust, răspunzător. Se mai înscriau și perechi care doreau să adopte orfani.

Pe cât le aşteptam, pe atât mă temeam de acele dimineți. De fiecare dată când înaintam pe estradă, după ce era rostit numele meu, trăgeam nădejde să aud un strigăt, cel al mamei. De fiecare dată când făceam cale-ntoarsă într-o tăcere politicoasă, îmi venea să mă mutilez singur.

— E vina mea, părinte, că mama și tata nu se întorc: nu m-am gândit la ei în timpul războiului.

— Nu spune prostii, Joseph. Dacă părinții tăi nu s-ar întoarce, ar fi din vina lui Hitler și a naziștilor. Dar nu din vina ta și nici a lor.

— Nu vreți să mă propuneți pentru adopție?

— E prea devreme, Joseph. Fără un act care să certifice decesul ascendenților, nu am dreptul ăsta.

— Oricum, pe mine nimeni n-o să mă vrea!

— Atunci, trebuie să speri.

— Detest să sper. Mă simt un nimeni murdar atunci când sper.

— Fii mai umil și speră un pic.

În duminica aceea, după tradiționalul târg de copii, pleoștit și umilit încă o dată, am decis să-l însoțesc pe Rudy, care se ducea să ia ceaiul cu mama lui în sat.

Coboram pe drum când am văzut două siluete, în zare, urcând coasta.

Fără să mă gândesc ce fac, am început să alerg. Picioarele mele nu mai atingeau pământul. Aş fi fost în stare să zbor. Înaintam atât de repede, încât mă temeam să nu mi se desprindă piciorul din şold.

Nu recunoscusem nici bărbatul, nici femeia: recunoscusem paltonul mamei mele. Un palton ecosez roz cu verde, împodobit cu glugă. Mama! Nu mai văzusem niciodată pe cineva purtând un astfel de palton roz cu verde împodobit cu glugă.

— Joseph!

M-am prăbuşit în braţele părinţilor mei. Fără suflare, fără să pot rosti o vorbă, îi pipăiam, îi apăsam, îi strângeam la piept, îi cercetam, mă agăţam de ei, îi împiedicam să plece. Repetam de o sută de ori aceleaşi gesturi dezordonate. Da, îi simţeam, îi vedeam, da, erau ei cu adevărat în carne şi oase.

Eram atât de fericit că mi-era rău.

— Joseph, micul meu Joseph! Mishke, ai văzut ce frumos s-a făcut?

— Ai crescut, fiule!

Spuneau tot soiul de fleacuri prostești, lucruri neînsemnate, care mă făceau să plâng. Eu, în schimb, nu mai izbuteam să rostesc nimic. O suferință veche de trei ani – durata separării noastre – se abătuse peste umerii mei şi mă doborâse. Cu gura deschisă într-un lung țipăt mut, nu reușeam decât să plâng în hohote.

Când își dădură seama că nu răspundeam la nici una dintre întrebările lor, mama i se adresă lui Rudy.

— Josephélé al meu e prea emoționat. Nu-i așa ?

Rudy confirmă. Faptul că mama era din nou aici să mă-nțeleagă, să-mi ghicească gândurile, îmi smulse o nouă rafală de lacrimi.

Am petrecut mai bine de o oră fără să-mi pot recăpăta glasul. În timpul acestei ore, nu le-am dat drumul, cu o mână agățată de brațul tatei, cu cealaltă strânsă în palma mamei. În timpul acestei ore, am aflat, din cele povestite părintelui Pons, cum supraviețuiseră, nu departe de acolo,

ascunşi într-o fermă mare unde munceau ca lucrători agricoli. Dacă avuseseră nevoie de atât de mult timp ca să mă localizeze, era din pricină că, odată înapoiaţi la Bruxelles, contele şi contesa de Sully fiind dispăruţi, partizanii din Rezistenţă îi puseseră, în legătură cu mine, pe o pistă greşită care îi dusese până în Olanda.

În timp ce ei îşi istoriseau păţaniile, mama se întorcea des către mine şi mă mângâia murmurând:

— Josephélé al meu...

Cât de copleşit mă simţeam regăsind idişul, limba aceea atât de tandră, încât nu poţi nici măcar să chemi un copil pe numele lui mic fără să adaugi o mângâiere, un diminutiv, o silabă dulce la auz, ca pe o acadea oferită în miezul cuvântului... În felul ăsta mi-am revenit repede şi nu m-am gândit decât cum să-i duc să-mi viziteze domeniul, Vila Galbenă cu parcul ei, unde petrecusem nişte ani atât de veseli.

Când isprăviră de povestit, se aplecară spre mine:

— Noi o să ne întoarcem la Bruxelles. Vrei să te duci să-ți iei lucrurile?

Și atunci mi-am redobândit graiul.

— Cum? Nu pot să rămân aici?

O tăcere consternată îmi întâmpină întrebarea. Mama clipi din ochi, nesigură că auzise bine, tata se uită fix în tavan încleștându-și fălcile, iar părintele Pons întinse gâtul în direcția mea.

— Ce ai spus, Joseph?

Mi-am dat brusc seama cât de cumplit trebuie să fi răsunat cuvintele mele în urechile părinților mei. Mă năpădi rușinea! Prea târziu! Căci am dat un bis, trăgând nădejde că acum voi produce un alt efect decât prima oară:

— Nu pot rămâne aici?

Greșeală fatală! Era și mai rău! Ochii lor se împăienjeniră; își întoarseră fața spre fereastră. Părintele Pons înălță din sprâncene.

— Îți dai seama ce spui, Joseph?

— Spun că vreau să rămân aici.

Palma se abătu asupra mea fără s-o anticipez. Părintele Pons, cu mâna încinsă, mă privea cu tristețe. L-am privit și eu, speriat: nu mă mai lovise niciodată.

— Scuzați-mă, părinte, am îngăimat.

Dădu sever din cap ca să mă facă să pricep că nu aceea era reacția pe care o aștepta de la mine; din ochi, îmi făcu semn spre părinți. L-am ascultat.

— Scuză-mă, tăticule, scuză-mă, mămico. Era doar un mod de a spune că m-am simțit bine aici, un fel de a spune mulțumesc.

Părinții își deschiseră brațele.

— Ai dreptate, dragul meu. Nu vom putea niciodată să-i mulțumim îndeajuns părintelui Pons.

— Așa e! reluă tata.

— Ai auzit, Josephélé al nostru și-a pierdut accentul. N-o să ne mai creadă lumea că e fiul nostru.

— Dar are dreptate. Ar trebui să terminăm odată cu idișul ăsta nefericit.

I-am întrerupt ca să precizez, uitându-mă fix la părintele Pons:

— Voiam doar să spun că are să mă doară să vă părăsesc...

Odată reîntors la Bruxelles, m-am străduit în zadar să descopăr cu plăcere casa spațioasă pe care o închiriase tata, lansat acum în afaceri cu o energie revanșardă, m-am străduit în zadar să mă las în voia mângâierilor, blândeții și intonațiilor cântate ale mamei, mă simțeam singur, în derivă într-o barcă fără vâsle. Bruxelles, oraș imens, fără limite, deschis în calea tuturor vânturilor, era lipsit de un zid împrejmuitor care să mă liniștească. Mâncam după pofta inimii, eram îmbrăcat și încălțat pe măsură, acumulam jucării și cărți în superba cameră care îmi era rezervată, dar ceasurile petrecute cu părintele Pons, pe când stăteam să cugetăm la marile mistere, îmi lipseau. Noii mei colegi de școală mi se păreau insipizi, profesorii – niște

mașinării, cursurile – insignifiante, căminul propriu – plicticos. Nu îți poți regăsi părinții doar îmbrățișându-i. În acești trei ani, îmi deveniseră străini, fără îndoială pentru că se schimbaseră, fără îndoială pentru că și eu mă schimbasem. Lăsaseră un copil și recuperaseră un adolescent. Apetitul de reușită materială care îl obseda pe tata îl transformase atât de mult, încât îmi venea greu să-l recunosc pe umilul croitor plângăreț din Schaerbeek în nababul prosper care se ocupa de import-export.

— Vei vedea, fiule, am să fac avere, iar tu nu va trebui decât să preiei afacerea mai târziu, mă anunța el, cu ochii strălucindu-i de încântare.

Aveam oare chef să devin la fel ca el?

Când îmi propuse să pregătească pentru mine bar-mitzvah, comuniunea, înscriindu-mă la *heder*, școala evreiască tradițională, am refuzat spontan.

— Nu vrei să-ți faci bar-mitzvah?

— Nu.

— Nu vrei să înveți să citești Tora, să scrii și să te rogi în ebraică?

— Nu.

— Și de ce?

— Vreau să devin catolic!

Răspunsul n-a întârziat: o palmă rece, puternică, seacă. A doua, în doar câteva săptămâni. După părintele Pons, tata. Eliberarea, pentru mine, însemna mai cu seamă eliberarea palmelor.

A chemat-o pe mama și a luat-o drept martor. Am repetat și am confirmat că doream să adopt religia catolică. Mama a plâns, tata a strigat. Chiar în seara aceea, am fugit de acasă.

Pe bicicletă, înșelându-mă de câteva ori asupra direcției, am parcurs iarăși drumul care ducea la Chemlay și am ajuns în jur de ora unsprezece noaptea la Vila Galbenă.

Nici măcar n-am sunat la poartă. Dând ocol zidului împrejmuitor, am împins poarta ruginită care dădea spre luminiș și m-am îndreptat spre capela dezafectată.

Ușa era deschisă. Chepengul de asemenea.

După cum prevăzusem, părintele Pons se afla în criptă.

Deschise brațele când mă văzu. M-am aruncat la pieptul lui și m-am eliberat de povara confuziei.

— Ai merita să-ți mai trag o palmă, zise el, strângându-mă blând la piept.

— Dar ce-aveți toți cu mine?

Îmi porunci să mă așez și aprinse câteva făclii.

— Joseph, ești unul dintre ultimii supraviețuitori ai unui popor glorios care tocmai a trecut prin masacru. Șase milioane de evrei au fost asasinați... șase milioane! În fața acestor cadavre, nu te poți ascunde.

— Ce am eu în comun cu ei, părinte?

— Faptul că ei sunt cei care ți-au dat viață. Că ai fost amenințat cu moartea odată cu ei.

— Ei, și? Am dreptul să gândesc altfel, nu-i așa?

— Desigur. Totuşi trebuie ca tu să depui mărturie că ei au existat, la ceasul când ei nu mai există.

— De ce eu şi nu dumneavoastră?

— Şi eu trebuie s-o fac, fiecare în felul lui.

— Nu vreau să-mi fac bar-mitzvah. Vreau să cred în Isus Cristos, la fel ca dumneavoastră.

— Ascultă, Joseph, ai să-ţi faci bar-mitzvah pentru că îţi iubeşti mama şi îţi respecţi tatăl. Cât priveşte religia, ai să vezi tu mai târziu.

— Dar...

— Astăzi, este esenţial ca tu să accepţi că eşti evreu. Asta n-are nimic de-a face cu credinţa. Mai târziu, dacă o s-o doreşti în continuare, vei putea deveni un evreu convertit.

— Atunci am să fiu întotdeauna evreu, evreu pe veci?

— Da. Evreu pe veci. Acceptă să faci bar-mitzvah, Joseph. Altfel, ai să le frângi inima părinţilor tăi.

Intuiam că avea dreptate.

— De fapt, părinte, îmi plăcea să fiu evreu alături de dumneavoastră.

Izbucni în râs.

— Şi mie, Joseph, îmi plăcea să fiu evreu alături de tine.

Ne-am amuzat o bucată de vreme. Apoi, mă apucă de umeri.

— Tatăl tău te iubeşte, Joseph. Poate că există o anumită stângăcie în iubirea lui sau poate că te iubeşte într-un fel care ţie nu-ţi place, şi totuşi nu va mai iubi niciodată pe nimeni altcineva la fel de mult şi în acest mod.

— Nici măcar dumneavoastră ?

— Joseph, eu te iubesc la fel de mult ca pe orice alt copil, poate ceva mai mult. Dar nu e acelaşi fel de iubire.

După uşurarea pe care am simţit-o, am înţeles că după fraza aceea venisem de fapt.

— Eliberează-te de mine, Joseph. Eu mi-am încheiat sarcina. De acum înainte putem fi prieteni.

Făcând un gest circular cu mâna, îmi arătă cripta.

— N-ai observat nimic ?

Deşi era penumbră, am constatat că sfeşnicele dispăruseră, la fel ca Tora, fotografiile cu Ierusalimul... M-am apropiat de cărţile stivuite pe rafturi.

— Ce-s astea ?... Nu mai sunt în ebraică...

— Aici nu mai e sinagogă.

— Ce se întâmplă ?

— Încep o nouă colecţie.

Îşi trecu mâna a mângâiere peste câteva cărţi ale căror caractere nu-mi erau cunoscute.

— Stalin are să sfârşească prin a ucide sufletul rus: am început să colecţionez operele poeţilor disidenţi.

Părintele ne trăda! A perceput fireşte reproşul din ochii mei.

— Nu, nu te trădez, Joseph. Pentru evrei, tu eşti aici. Tu eşti Noe de-acum înainte.

Termin de redactat povestirea asta pe o terasă la umbră, în fața unei mări de măslini. În loc să mă retrag împreună cu camarazii mei pentru siestă, eu n-am fugit de căldură, căci soarele îmi umple sufletul de veselie.

S-au scurs cincizeci de ani de la acele evenimente. În cele din urmă, mi-am făcut bar-mitzvah, am continuat afacerea tatei şi nu m-am convertit la creştinism. Am învățat cu pasiune religia părinților mei și am transmis-o copiilor mei. Dar Dumnezeu n-a venit la întâlnire...

Niciodată, în decursul întregii mele existențe de evreu pios, apoi de evreu indiferent, nu l-am regăsit pe Dumnezeul pe care l-am simțit în copilărie în bisericuța

aceea de țară, între vitraliile magice, îngerii purtători de ghirlande și sunetul ca un tors al orgii, acel Dumnezeu binevoitor care plutea pe deasupra buchetelor de crini, pe deasupra flăcărilor și a mirosurilor de lemn dat cu ceară, contemplându-i pe copiii ascunși și pe sătenii complici.

N-am încetat niciodată să-l vizitez pe părintele Pons. M-am întors mai întâi la Chemlay în 1948, când municipalitatea a dat unei străzi numele domnișoarei Marcelle, care nu se mai întorsese din deportare. Eram cu toții acolo, copiii pe care îi adunase, îi hrănise, îi înzestrase cu acte false. Înainte de a trage în jos pânza de pe placa comemorativă consacrată ei, primarul a rostit un discurs despre farmacistă, evocându-l de asemenea pe tatăl ei, ofițer erou din războiul precedent. În mijlocul florilor tronau fotografiile lor. Mă uitam la portretul domnișoarei poreclite „Ei, drăcia dracului" și la cel al tatălui ei: erau aidoma, leiți unul cu altul, la fel de îngrozitor de urâți, în

afară de faptul că militarul arbora și o mustață. Trei rabini cu diplomă au ridicat în slăvi memoria și curajul aceleia care își dăduse viața; părintele i-a condus mai apoi ca să le arate precedenta lui colecție.

Când m-am căsătorit cu Barbara, părintele avu prilejul să intre într-o sinagogă adevărată; a putut astfel asista la desfășurarea ritualului, cuprins de încântare. Mai apoi, a venit deseori în casa noastră la sărbătorile de Yom Kipur, de Rosh Hashana sau la aniversările copiilor mei. Totuși, preferam să mă duc eu la Chemlay, ca să cobor împreună cu el în cripta capelei care oferea necontenit confortul armonioasei sale dezordini. Pe parcursul a treizeci de ani, m-a anunțat de multe ori:

— Încep o colecție.

Desigur, nimic nu e asimilabil cu Shoah și nici un rău nu se poate compara cu alt rău, dar de fiecare dată când un popor de pe pământ se vedea amenințat de nebunia altor oameni, părintele începea să salveze

obiectele care erau martore ale sufletelor amenințate. Asta înseamnă că a adunat o sumedenie de mărunțișuri în arca sa asemănătoare aceleia a lui Noe: a fost o colecție despre indienii din America, o alta vietnameză, colecția călugărilor tibetani.

Citind ziarele, ajungeam să prevăd când, la viitoarea mea vizită, părintele Pons mă va anunța:

— Încep o colecție.

Rudy și cu mine am rămas prieteni. Am contribuit la construirea Israelului. Eu am dat bani, el chiar s-a instalat acolo. De mii de ori, părintele Pons ne-a declarat că se bucura să vadă ebraica, acea limbă sacră, reînviind.

La Ierusalim, institutul Yad Vashem a decis să decerneze titlul de „Drepți ai Popoarelor“ acelora care, pe vremea nazismului și a terorii, au reprezentat partea cea mai bună a omenirii salvând evrei cu prețul vieții. Părintele Pons a primit numele de Drept în decembrie 1983.

N-a știut-o niciodată, tocmai murise. Cu siguranță că, în modestia sa, n-ar fi acceptat ceremonia pe care aveam de gând s-o organizăm Rudy și cu mine; fără îndoială că ar fi protestat că nu se cuvenea să-i mulțumim, că nu-și făcuse decât datoria ascultând ce-i dicta inima. În realitate, o astfel de sărbătorire ne-ar fi făcut cea mai mare plăcere nouă, copiilor lui.

În dimineața aceea, Rudy și cu mine am mers să ne plimbăm pe potecile pădurii care, în Israel, îi poartă numele. „Pădurea părintelui Pons" numără două sute șaptezeci și unu de arbori reprezentând cei două sute șaptezeci și unu de copii pe care i-a salvat. Arbuști tineri cresc de acum la piciorul trunchiurilor mai bătrâne.

— Privește, Rudy, vor fi și mai mulți arbori, pădurea nu va mai însemna nimic...

— E normal, Joseph. Tu câți copii ai? Patru. Dar nepoți? Cinci. Salvându-te pe tine, părintele Pons a salvat nouă persoane. În capul meu, douăsprezece. La viitoarea

generație, asta va constitui și mai mult. Și mereu tot mai mult. Peste câteva secole, el va fi salvat milioane de ființe umane.

— La fel ca Noe.

— Îți amintești de Biblie, necredinciosule? Mă uimești...

Nu mai puțin ca altădată, Rudy și cu mine ne arătăm diferiți în toate. Și ne iubim la fel de mult. Ne putem certa cu vehemență, apoi ne îmbrățișăm și ne urăm noapte bună. De fiecare dată când îl regăsesc aici, la ferma lui din Palestina, sau când vine după mine în Belgia, ne luăm la harță în legătură cu Israelul. Dacă eu susțin această națiune tânără, nu aprob fiecare dintre actele ei, contrar lui Rudy care adoptă și justifică cele mai mici impulsuri ale regimului, chiar și pe cele mai războinice.

— Totuși, Rudy, a fi de partea statului Israel nu înseamnă să aprobi tot ce decide Israelul. Trebuie făcută pace cu palestinienii. Au tot atâtea drepturi ca și tine de a trăi aici. E și teritoriul lor. Trăiau aici îna-

inte să se stabilească statul Israel. Istoria însăşi a prigoanei noastre ar trebui să ne facă să le adresăm cuvintele pe care noi înşine le-am aşteptat atâtea veacuri.

— Da, dar siguranţa noastră...

— Pacea, Rudy, pacea, asta ne-a învăţat părintele Pons să dorim.

— Nu fi naiv, Joseph. Cel mai bun mijloc de a ajunge la pace este adesea războiul.

— Nu sunt de acord. Cu cât se va acumula mai multă ură între cele două tabere, cu atât pacea va fi mai puţin posibilă.

Adineauri, întorcându-ne la plantaţia de măslini, am trecut pe dinaintea unei case palestiniene care tocmai fusese distrusă de şenilele unui tanc. Obiectele casei zăceau împrăştiate în praful care urca spre cer. Două cete de copii se băteau cu violenţă în mijlocul dărâmăturilor.

L-am pus să oprească jeepul.

— Ce e asta?

— Represalii din partea noastră, mi-a răspuns el. Ieri a avut loc atentatul sinucigaş

al unui palestinian. Trei victime. Trebuia să reacționăm.

Fără să răspund, am coborât din mașină și am pășit peste moloz.

Două bande rivale, băieți evrei și palestinieni, aruncau cu pietre unii în alții. Cum nu se nimereau, unul dintre ei a apucat o bârnă, s-a repezit spre adversarul cel mai apropiat și l-a izbit. Riposta n-a întârziat. În câteva secunde, puștii din cele două clanuri își administrau lovituri zdravene folosindu-se de scânduri.

M-am năpustit spre ei urlând.

S-au temut oare ? Au profitat de diversiune ca să pună capăt luptei ? Se risipiră în direcții opuse.

Rudy veni după mine încet, blazat.

Aplecându-mă, am cercetat obiectele pierdute de copii. Am ridicat de pe jos o kippa și un șal palestinian. Am vârât-o pe una în buzunarul drept, pe celălalt în buzunarul stâng.

— Ce faci ? mă întrebă Rudy.

— Încep o colecție.

În seria de autor
Eric-Emmanuel Schmitt

au apărut

Milarepa
Domnul Ibrahim și florile din Coran
Oscar și Tanti Roz
Viața mea cu Mozart
Copilul lui Noe

În pregătire

Secta egoiștilor